

TARTU ÜLIKOOL  
Sotsiaal- ja haridusteaduskond  
Riigiteaduste instituut

Bakalaureusetöö

Juhan-Mart Salumäe

Eesti erakondade valimisprogrammide laiahaardelisus – kohalike omavalitsuste  
volikogude ning Riigikogu valimiste programmide võrdlus

Juhendaja: Kats Kivistik (MA)

Tartu 2014

## Sisukord

Sissejuhatus .....	3
1. Uurimuse teoreetiline taust.....	6
1.1 Laiahaardelisus.....	6
1.2 Vasak- ja parempoolsus .....	7
1.3 Riigikogu ning KOV valimiste iseärasused ja roll Eesti poliitikas .....	8
1.4 Comparative Manifestos Project (CMP) – tulemuste usaldusväärsus.....	10
2. Metodoloogia.....	13
2.1 Juhtumite valik .....	13
2.2 Kodeerimine.....	13
3. Programmide analüüs.....	16
3.1 Riigikogu valimisprogrammid 2007-2011.....	16
3.1.1 Riigikogu 2007. aasta valimised .....	16
3.1.2 Riigikogu 2011. aasta valimised .....	19
3.1.3 Riigikogu valimiste programmide laiahaardelisus .....	22
3.2 Tartu KOV valimisprogrammid 2009-2013 .....	23
3.2.1 Tartu KOV valimisprogrammid 2009 .....	25
3.2.2 Tartu KOV valimisprogrammid 2013 .....	29
3.2.3 KOV valimisprogrammide laiahaardelisus .....	32
4. Hinnang – programmide laiahaardelisus.....	34
Kokkuvõte .....	37
Kasutatud materjalid .....	40
Analüüsitud parteide programmid.....	40
Muud materjalid .....	40
LISA 1 – CMP koodid .....	43
LISA 2 – CMP koodide jaotus vasak- ja parempoolsuse vahel .....	44
LISA 3 - Manifesto Project andmebaasi tulemused, Eesti 2007 .....	45
LISA 4 - Manifesto Project andmebaasi tulemused, Eesti 2011 .....	47
LISA 5 – Võimalikud täiendavad koodid .....	49
LISA 6 – Koodide 000* ja 000** esinemine KOV programmides.....	50
Summary .....	51

## Sissejuhatus

Tähelepanelikumad Eesti poliitika huvilised on tõenäoliselt viimastel aastatel täheldanud, et üha enam kõneldakse kohalike erakondade puhul sellest, kuidas erinevad parteid ei erine maailmavaateliselt üksteisest kuigi palju. Seda kinnitavad ka uurimistulemused, mis lubavad arvata, et taolistel täheldustel on teatav tõepõhi all. Olgugi et Eestis on erakondi, mis üheselt nimetavad ennast kas vasak- või parempoolseks, ei kohta siinsete parlamendiparteide valimisprogrammides väga suuri maailmavaatelisi lõhesid. Seda kinnitab Comparative Manifesto Project'i (CMP) andmebaas, mis näitab, et parlamendierakondade kõikumine vasak-parem teljel oli 2011-aasta Riigikogu valimistel vaid 16,3 protsendipunkti, samal ajal kui maksimaalne kõikumine võib olla 200. Euroopa vanemates demokraatiates, nagu näiteks Soome või Prantsusmaa, ulatub intervall 55-75 protsendipunktini (CMP: France, Finland).

Taolist üpris kitsast spektrit saab põhjendada kohalike suurerakondade püüdega saada tihedas konkurentsivõimalikult laia valijaskonna toetus. Viimase viie aasta jooksul on kohalik poliitmaastik olnud mõjutatud nelja parlamendierakonna – Keskerakonna, Reformierakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Isamaa ja Res Publica Liidu – poolt. Olukorras, kus igale nimetatud erakonnale kuulub valijate ligikaudu 25-protsendiline toetus, võitlevad nad kõik sisuliselt iga hääle eest.

Võttes arvesse CMP mõõtmistulemusi ning Eesti poliitmaastikku hetkelist olukorda, võib esialgsete tunnuste järgi oletada, et kohalikud parlamendiparteid on muutunud oma tüübilt millekski, mida politoloogid on kutsunud laiahaardeparteiks (inglise keeles *Catch-all*). Otto Kirchheimeri, Steven B Wolinetzi jpt järgi on laiahaardeparteid erakonnad, mis koostavad oma poliitilised seisukohad võimalikult neutraalsena, et need oleksid seeläbi keskmisele valijale võimalikult vastuvõetavad (Krouwel 2003; Wolinetz 2003).

Seda kõike on väidetud parlamendivalimiste programmide kohta. Hoopis vähem on uuritud kohalike omavalitsuste volikogude (KOV) valimiste programme ning nende maailmavaatelisust. Ometi mõjutavad KOV-id ühe riigi regionaalset arengut, mistõttu on tegu oluliste valimistega. Veelgi enam – kui vaadata Eesti parlamendierakondade aktiivsust kolmel viimasel KOV valimisel, kus neli erakonda on välja pannud ligikaudu 2/3 kõigist omavalitsuste valimisnimekirjadest (VVK: KOV valimised 2013), võime tajuda erakondade püüdlust laiendada oma üle-eestilist mõju. Seega pole KOV

valimised vähetähtsad ning võiks eeldada, et parteid suhtuvad tõsidusega nende valimisprogrammidesse.

Uurimistöö valmimise hetkeks pole Eestis ega Euroopas kuigi palju uuritud, kuidas paigutuvad parteide KOV valimiste programmid vasak-parem skaalal, ehk kui vasak- või parempoolsed on KOV valimiste programmid. Samuti puudub meil ülevaade sellest, kas parteid kasutavad kohalike valimiste puhul samamoodi nõ „laiahaardelist“ programmi koostamise meetodit või ollakse vastupidiselt poliitiliste eesmärkide seadmisel ideoloogilisemad. Seega just selle aspekti uurimine muudab käesoleva uurimistöö uudseks.

Käesolev bakalaureusetöö uurib, kas parteide KOV valimisprogrammid erinevad Riigikogu programmidest laiahaardelisuse poolest või mitte. Seda küsimust uuritakse Eesti Riigikogu ja KOV valimiste näitel. Eelkõige küsitakse, kas KOV valimiste programmid on laiahaardelisemad ehk ideoloogiliselt neutraalsemad (valimisnimekirjade programmide ideoloogiline erinevus teineteisest on minimaalne) kui parlamendivalimiste programmid?

Uurimistöö seab hüpoteesiks, et parteid on kohalikul tasandil vähem ideoloogilised ning seeläbi püüavad laiemaid valijagruppe. Hüpotees tugineb asjaolule, et kohalike omavalitsuste valimistel on erakondade keskkontorite ja üleriigiliste põhikirjade mõju väiksem kui parlamendi valimistel ning domineerivamaks saavad kohalike nimekirjade juhtide seisukohad (AgasØster 2001: 77-78). Sellest tulenevalt võib oletada, et kohalike programmide koostamisel kirjutatakse sisse eelkõige need seisukohad, mis koostajate hinnangul toovad enim häáli, ning vähem neid, mis kattuksid partei agendaga.

Uurimisküsimusele vastamiseks analüüsitakse KOV valimiste programme sisuanalüüsi abil. Selleks kasutatakse Comparative Manifesto Project'i (CMP) valimisprogrammide analüüsimise meetodit. Antud meetod on valitud seetõttu, et senimaani on ka parlamendi valimiste programme analüüsitud palju just sellel viisil ning tegu on rahvusvaheliselt tunnustatud lahendusega parteiprogrammide ideoloogilisuse mõõtmisel.

Valimisprogrammide laiahaardelisuse hindamiseks analüüsitakse Sotsiaaldemokraatlikku Erakonna, Reformierakonna, Isamaa ja Res Publica Liidu ning Keskerakonna KOV ja Riigikogu valimiste programme. KOV programmide

laiahaardelisuse mõõtmiseks on valimisse võetud Tartu linna valimisprogrammid aastatest 2009 ja 2013. Nende kõrvutamiseks Riigikogu programmidega kasutatakse CMP andmebaaside infot uuritavate parteide Riigikogu valimiste programmide kohta. Täpsemalt kasutatakse programmide kodeerimistulemusi. Need andmed on töösse otseselt ülekantavad, kuna KOV valimisprogrammide kodeerimisel on uurija rakendanud samu kategooriaid.

Bakalaureusetöö on jaotatud neljaks peatükiks. Esimeses peatükis on defineeritud laiahaardelisus ning põhjendatakse, miks tehakse seda läbi vasak-parempoolsuse. Ühtlasi kirjeldatakse lühidalt neid tunnuseid, mis iseloomustavad Riigikogu ja KOVide valimisi. Teises peatükis tutvustatakse töö metodoloogiat. Täpsemalt seda, kuidas on töös rakendatud CMP kodeerimissüsteemi. Kolmas peatükk uurib Riigikogu ja KOV valimiste valimisprogrammide laiahaardelisust. Sealjuures on KOV programmide kodeerimine autori enda poolt läbi viidud. Neljandas peatükis võrreldakse kahte programmitüüpi ning antakse hinnang, kumb programmidest on laiahaardelisem. Lisaks sellele on peatükid lugemise hõlbustamiseks jaotatud alapeatükkideks. Lõppjäreldused ja ettepanekud edasiste uurimuste osas on esitatud kokkuvõttes.

## 1. Uurimuse teoreetiline taust

Käesoleva bakalaureusetöö uurib kas KOV valimiste programmid on laiahaardelisemad kui Riigikogu valimiste programmid. Uurimisküsimusest lähtuvalt on töö keskne termin laiahaardelisus. Kuna töö autor seletab laiahaardelisust tuginedes vasak- ja parempoolsusele, põhjendatakse peatükis sellise valiku sobivust. Samuti antakse lühike ülevaade sellest, milliseid erinevusi ja sarnasusi on üldisemalt täheldatud Eestis Riigikogu ja KOVide valimiste vahel.

### 1.1 Laiahaardelisus

„Laiahaardelisus“ on eestikeelne tuletis tuntud ingliskeelsest terminist *Catch-all Party* ehk laiahaardepartei. Samuti esineb ingliskeelses kirjanduses samatähenduslik termin *Big Tent*. Antud termin võeti poliitikauuringutes jõulisemalt kasutusele möödunud sajandi viimasel kolmel kümnendil. Esimesena kasutas seda Otto Kirchheimer 20. sajandi kuuekümnendatel. Kirchheimer täiendas ja parandas *catch-all party* teooriat korduvalt ning lõpuks defineeris ta laiahaardeparteid kui erakonnad, mille peamine prioriteet on valijate hääle maksimeerimine (Krouwel 2003: 26-27). Hääle maksimeerimise protsessi alla liigitas ta nii parteide ideoloogilise aluse hägustumise, sotsiaalsetele kihtidele universaalsena rakendatava poliitika eelistamise, kui ka partei lihtliikmete rolli vähenemise. (Krouwel 2003)

Pärast Otto Kirchheimerit on laiahaardepartei definitsiooni täiendanud mitmed autorid. Nii on seda terminit täpsustanud Richard S. Katz ja Peter Mair, Angelo Panebianco, Steven B Wolinetz jne. Samas on aga just uurijate rohkus toonud kaasa selle, et laiahaardepartei definitsioon on pidevalt laienenud ning seeläbi muutunud raskesti piiritletavaks terminiks. Ühtlasi on valdav osa antud definitsioonidest keskendunud Lääne-Euroopale ning suuresti ainult parlamentaarsetele riikidele (Wolinetz 2003: 137).

Defineerides laiahaardeparteid on nii ülal nimetatud kui ka teised autorid lisanud ja täiendanud neid tahke, mida see endas hõlmab. Nii on leitud, et *catch-all* ehk laiahaardepartei termin ei viita ainult erakondade ideoloogilisele hägususele, vaid näiteks ka poliitikale, mille keskmesse seatakse kandideeriva poliitiku isikuomadused ja mitte programmilised eesmärgid (Gunther, Diamond 2003: 186). Samuti on palju kirjeldatud ja rõhku pööratud laiahaardepartei organisatoorsele küljele. Nii on kirjeldatud näiteks, et laiahaardepartei liikmeskond koondatakse kokku vaid valimiste ajaks ning väljaspool valimisi on selle liikmeskond nõrgalt omavahel seotud (Gunther,

Diamond 2003: 185). Seega peame tõdema, et laiahaardeparteid on kompleksed nähtused, mida on võimalik seletada mitmeti.

Bakalaureusetöös keskendutakse vaid parteide ideoloogilisele poolele. Arvestades töö mahtu ning uurimisküsimust pole poliitikute isikuomadused ega parteiorganisatoorsed aspektid uurimistöös uurimise alla võetud. Kuna uurimisküsimus keskendub parteiprogrammide ideoloogilisele poolele, keskendutaksegi uurimuses vaid sellele *catch-all* definitsiooni osale, mis puudutab erakondade ideoloogilist paiknemist vasak-parem teljel. Oluline on see, kui palju on parteid lähtunud programme koostades neist maailmavaadetest, mida nad väidetavalt esindavad. Seega võttes uurimise alla ainult parteide ideoloogilisuse, võimegi laiahaardeparteist tuletada termini laiahaardelisus, mis iseloomustabki erakondade paiknemist vasak-parem spektril.

Koondades laiahaardelisust uurinud autorite need seisukohad, mis puudutavad ideoloogilist aspekti, võime erakondade laiahaardelisuse defineerida antud uurimistöös järgnevalt: Laiahaardelised erakonnad ehk laiahaardeparteid on erakonnad, mis on keskendunud eelkõige valimisedule ehk laiade valijaskondade toetuse pälvimisele. Nende valimisprogrammid on koostatud ideoloogiliselt selliselt, et need rahuldaks maksimaalselt suure valijaskonna ootusi ehk valimisprogrammid väldivad kalduvust ühe või teise äärmuse poole, mis kitsendaks nende valijaskonda. (Canovan 2005: 77-78; Gunther, Diamond 2003: 185-186; Kalev, Toots 2011: 260-261; Wolinetz 2003)

## **1.2 Vasak- ja parempoolsus**

Kaasaegses politoloogias on palju diskuteeritud selle üle, kas ja kuidas saab parem-vasak skaalat rakendada kaasaegses politoloogias nõnda, et selle põhjal saadud uurimistulemused oleksid usaldusväärsed (Jahn 2009: 745). Francis Fukuyama on lausa püstitanud idee, justkui oleks poliitilised ideoloogiad hääbumas (Fukuyama 1992). Kuigi teoreetilisel tasandil on kommunismi, sotsialismi, liberalismi, kristlikku demokraatiat ja teisi maailmavaateid võimalik selgelt üksteisest eristada (Kalev ja Toots 2011), ei pruugi sama kehtida parteide puhul, mis ühte või teist ideoloogiat väidetavalt esindavad. Näitena võib siinkohal tuua kasvõi Eesti Reformierakonna, mille 2011. aasta Riigikogu valimiste programm oli CMP analüütikute hinnangul vaid napilt parempoolsusele kalduv (vaata ptk 3.1.1), olgugi et nimetatud partei nimetab ennast oma programmides liberaalse maailmavaate esindajaks Eestis (Reformierakonna programm).

Kaasaegne poliitika on läbi põimunud uute teemadega, mis komplitseerivad parteide positsioneerimist klassikalisel vasak-parem teljel (White 2010: 5). Tasub arvestada, et ajal, kui üks või teine poliitiline ideoloogia tekkis, võisid ühiskonnas eksisteerida hoopis teistsugused põhimõtted kui tänapäeval. Näiteks on viimaste kümnendite jooksul toimunud suur muutus seksuaalvähemuste õiguste osas (Hutchinson 2009: 1528-1532), mistõttu on mistahes poliitilised jõud sunnitud nende õigustega arvestama. Samuti tuleb silmas pidada rahvusvahelise kaubanduse ja tehnoloogia arengut, mis üha enam panevad riike teineteisega koostööd tegema, kui mitte ei sunni seda tegema. Viimase arengu tulemusena on kõnelema hakatud ka poliitilise reklaami iseloomu muutusest, mille eredaima näitena tuuakse välja Barack Obama 2008. aasta presidendi valimiste kampaaniat, mis oli tugevalt mõjutatud sotsiaalmeediast (Auvinen 2012).

Hoolimata sellest, et vasak-parem skaala sobitamine kaasaegsesse poliitikasse võib olla kohati komplitseeritud, tasub meil tähele panna ühiskonnas ja poliitikute vahel olevaid diskussioone. Tähelepanelik meediatarbija võib olla Eesti meedias kohanud selliseid termineid nagu „vasakpööre“ (ERR Uudised 07.03.2014; Postimees 24.01.2013), „parempoolne valitsus“ (Delfi 07.04.2012), „vasakpoolsed parempoolsed“ (Delfi 21.02.2007) jne. Märgid kohalikus meedias lubavad oletada, et tavaline Eesti kodanik ning sinne ajakirjandus teevad parteidel vahet selle järgi, kas partei on ideoloogiliselt parem- või vasakpoolne. Meediaruumi jälgides võib öelda, et Eestis eksisteeriks justkui võimuvõitlus kahe ideoloogilise perekonna vahel. Seega lähtudes ühiskondlikust tagasisidest meedias on parteide vasak- ja parempoolsuse küsimus Eestis igati aktuaalne.

Meediakajastused ning olemasolev teaduskirjandus lubavad järeldada, et parteide jaoks on oluline planeerida oma programme selliselt, et need eristuks konkurentide omadest, kuid samas ei tohi need ka kalduda äärmustesse ja peletada seeläbi eemale võimalikku valijat. Võttes tehtud hinnangut arvesse, saame siit tuletada, et parem- ja vasakpoolsuse mõõtmine parteide programmide puhul on usaldusväärne meetod, mille alusel hinnata parteide laiahaardelisust.

### **1.3 Riigikogu ning KOV valimiste iseärasused ja roll Eesti poliitikas**

Käesolevas töös tuleb arvestada sellega, et omavahel võrreldakse kahte erinevat tüüpi valimiste programme. Lähtudes Eesti iseärasustest tasub toonitada, et kui viimastel 2011. aasta Riigikogu valimistel kandideeris 789 inimest (VVK: Riigikogu valimised



2011), siis 2013. aasta KOV valimistel oli üle Eesti 14 784 kandidaati ehk peaaegu 14 000 rohkem (VVK: KOV valimised 2013). See lubab üpris kindlalt väita, et kandideerivate inimeste sotsiaalne ning majanduslik taust on erinevatel valimistel üsna erinev. Ühtlasi tasub arvestada, et kui Riigikogu valimistel on 12 valimisringkonda, siis tänase seisuga on Eestis 215 omavalitsust, mille esindusi 2013. aastal ka valiti (VVK: KOV valimised 2013). Sarnane proportsioonide erinevus esineb ka paljudes teistes Euroopa riikides. Need faktid annavad meile märku, et parlamendi ja KOV valimiste vahel eksisteerivad juba olemuselt paar erinevust.

KOV tasandil esineb veel mitu iseäralikku nüanssi, millest enim väärivad tähelepanu kaks. Esiteks see, et erinevalt Riigikogu valimistest on KOV valimistel välismaalastel õigusi kandideerida ja hääletada. Seetõttu on ka nendel valimistel hääleõiguslike inimeste hulk Riigikogu valimistest suurem, täpsemalt ligikaudu 170 000 inimest rohkem (VVK: KOV valimised 2013; VVK: Riigikogu valimised 2011). Teine oluline erinevus on see, et kohalikul tasandil võivad inimesed moodustada valimisliite (Toomla 2011: 133-139). Selle võimaluse olemasolu tähendab seda, et inimestele on lisaks erakonna nimekirjas ja üksikkandidaadina kandideerimisele loodud juurde hea võimalus kohalikku volikokku pääseda.

Erinevused on ka valimistulemuste mõjus ühiskonnale. Parlamendivalimised on ühe demokraatliku ja parlamentaarse riigi jaoks kõige tähtsamad valimised, kuna nende tulemusel pannakse paika riigi täidesaatvat ja seadusandlikku võimu esindavad institutsioonid. Nendest tulemustest võivad sõltuda ka mitmete riigi osalusega ettevõtete ja riigiasutuste (Eesti puhul Haigekassa, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Estonian Air jne) juhatuste ja nõukogude koosseisud. Sellest tulenevalt võime üpris kindlalt öelda, et kõik parteid seavad väga suure rõhu nendele valimistele ning seeläbi keskenduvad tähelepanelikult just Riigikogu programmidele. Seda ilmestab kasvõi see, et Riigikogu valimiste programmid on märkimisväärselt pikemad ning käsitlevad oluliselt rohkem teemasid kui KOV valimiste programmid (vt ptk 3.2).

Samas ei tähenda ülaltoodu, et KOV valimised erakondadele tühised oleksid. Vaatamata sellele, et seadusega on lubatud ka valimisliitude moodustamine, on KOV valimistel domineerivateks jõududeks (parlamendi) erakonnad. Vahemikus 2005-2013 toimunud KOV valimistel on ligikaudu kolmandik kõigist Eesti KOV nimekirjadest kuulunud erakondadele (VVK: KOV valimised 2013) ning ka suuremate linnade juhtimine on

läinud valdavalt parteide kätte (VVK: KOV valimised 2013). Samuti on töös käsitletavad parteid teinud viimase mõneteistkümne aasta vältel mitmeid püüdlusi valimisliite keelustada just seetõttu, et kindlustada oma positsiooni kohalike omavalitsuste juhtimises (Toomla 2011: 133-139). Seega võime väita, et KOV valimised on parteidele olulised ning neile keskendutakse täie tõsidusega. Üks võimalik põhjus, miks erakonnad püüavad omavalitsuste tasandil juhtivatel kohtadel olla, on soov Riigikogu valimiste eel kindlustada oma positsiooni mingites piirkondades, kust nad soovivad saada võimalikult palju mandaate.

Võttes arvesse mainitud aspekte, võime Eesti näitel näha, et mõlemad valimised mängivad ühe riigi ja selle erakondade jaoks olulist rolli. Ometi pole senimaani CMP töörühma ega teiste uurimisgruppide poolt kohaliku tasandi valimisprogramme palju uuritud. Ainus uurimus, mis on CMP meetodit rakendanud kohalike valimisprogrammide analüüsimisel, on uuringu autorile teadaolevalt Bodil AgasØsteri artikkel *A Framework for analysing party policy emphases in Scotland* (2001). Antud uurimuses on rakendatud Briti üldvalimistel Šotimaal CMP kodeerimist kohalike valimisprogrammide peal. Kuigi töö on käesolevale uurimusele abiks, ei anna see siiski vastust programmide laiahaardelisusele erinevatel valimistel.

Peale AgasØsteri uurimust pole teadaolevalt CMP kodeerimissüsteemi kohalike valimiste programmide peal rakendatud. See võib olla põhjendatav sellega, et ainuüksi ühe riigi lõikes on koondatava informatsiooni hulk väga suur ning analüüside tegemine mitme aasta lõikes sellevõrra mahukam. Samas ei tähenda see, et seda edaspidi teha ei võiks. Käesolev bakalaureusetöö teebki selles suunas püüde kõrvutada kahtede erinevate valimistüüpide programme ja analüüsida neid laiahaardelisuse kontekstis. Kindlasti esineb KOV programmides teatud erinevusi Riigikogu valimiste suhtes, kuid need ei mõjuta laiahaardelisuse hindamist töös defineeritud kujul. Peatükkides 3.1 ja 3.2 kirjutatakse täpsemalt sellest, millised on kahe erineva programmitüübi mahulised (programmide pikkus), struktuurilised ja temaatilised erinevused.

#### **1.4 Comparative Manifestos Project (CMP) – tulemuste usaldusväärsus**

CMP (või Manifesto Research Group) on rahvusvaheline uurimisprojekt, mille raames politoloogid üle maailma mõõdavad erinevate riikide parlamendivalimiste valimisprogrammide maailmavaatelisust. Projekti töögrupp on sellel suunal tegutsetud viimased 30 aastat ning seeläbi on CMP töörühma uurimistulemuste põhjal võimalik

mõõta ka parteide ideoloogiate muutust ajas. Tegu on antud hetkel ühe kõige tuntuma valimisprogrammide ideoloogilisust mõõtvat teadusprojektiga.

Projekti raames mõõdetakse valimisprogrammide vasak- ja parempoolsust. CMP uurimismeetodist räägitakse pikemalt käesoleva töö metodoloogia peatükis (ptk 2.2), kuid lühidalt öeldes mõõdetakse projekti raames parteide maailmavaatelisust läbi valimisprogrammide sisuanalüüsi. CMP töögrupp on aastate jooksul välja töötanud 57 koodist koosneva tekstide kodeerimisjuhise, mille alusel on võimalik hinnata parteide vasak- ja parempoolsust. Koodid on jaotatud 7 kategooria vahel: välissuhtlus, vabadus ja demokraatia, poliitiline süsteem, majandus, heaolu ja elukvaliteet, ühiskonna struktuur, sotsiaalsed grupid. Need kategooriad jagunevad omakorda ideoloogiliselt vasakpoolseteks, parempoolseteks ja neutraalseteks. Kodeerimisühikuteks on nn *quasi-sentence* 'id (vt ptk 2.2). (NSD: Manifesto Project Database; Volkens etc 2013)

Oluline on siinjuures aga see, et kodeerimist viivad läbi uurimisaluste riikide kodeerijad. Kodeerijate otsustada on see, kas kodeerimisühik liigitub ühe või teise koodi alla. Seega on kodeerimisprotsessis sees teatud inimfaktor, mis muudab kodeerimistulemused küsitavaks. Samuti on kriitikud leidnud, et CMP vasak-parem skaalal programmide hindamine on ebamäärane. Tihti on leitud, et CMP hindamismeetod annab liiga kõikuvaid tulemusi ehk ühe partei muutumine ajas on paljude uurijate hinnangul liiga suur. (NSD: Manifesto Project Database; Volkens etc 2013)

Alternatiivideks on pakutud ekspertide hinnangute eelistamist CMP tulemustele, CMP kodeerimistulemuste logaritmimist, tekstide kodeerimist arvutiprogrammiga Wordfish ning skaala keskpunkti muutmist ajas muutuvaks/kohanevaks. Nende eelised peaksid peituma sellest, et need vähendavad parteide programmide kodeerimistulemuste suurt kõikumist ajas. Wordfish-i programm välistab lisaks inimfaktorist tuleneva vea. (Volkens 2013 etc: 93-102)

Samas pole ükski neist ettepanekutest laia poolehoidu leidnud ning seda kahel põhjusel. Esiteks pole kriitikud suutnud otseselt tõestada, et esialgne CMP meetod reaalselt milleski eksiks. Võrdluses näiteks ekspertide hinnanguga on sellel isegi mitmeid eeliseid, kuna ekspertide hinnang tugineb isegi tugevamalt subjektiivsetel hinnangutel. Ühtlasi võib ekspertide hinnangut mõjutada uurijate teadmised eelnevatest programmidest, mis omakorda võivad kujundada teatava eelhäälestuse (Volkens etc

2013: 90-94). Ühtlasi pole leitud, et CMP tulemuste lai varieeruvus ajas oleks märk eksimusest. See, et teised alternatiivid vähendavad parteide ideoloogilist varieeruvust ajas, pole indikaator ühe või teise meetodi õigsusest (Volkens etc 2013: 93-102).

Teine põhjus, miks CMP tööühma meetodit tänaseni laialt kasutatakse, on see, et alternatiivsete meetodite mõõtmistulemused korreleeruvad CMP tulemustega. Kui analüüsida Saksamaa valimisprogramme aastatel 1990-2005, siis CMP tööühma ja Wordfish'i mõõtmistulemused välispoliitilisel, majanduslikul ja vasak-parem dimensiooni korrelatsiooni näitaja on 0,81-0,82 (Volkens 2013: 96). Suuri erinevusi pole kohata ka teiste alternatiividega. Seega pole reaalselt põhjust, miks ei peaks keegi valimisprogrammide analüüsimisel kasutama CMP tööühma poolt välja töötatud meetodit. Sellest lähtuvalt rakendab töö autor uurimisküsimusele vastamisel CMP tööühma uurimismeetodit.

## **2. Metodoloogia**

### **2.1 Juhtumite valik**

Uurimise alla võetakse nelja praeguse parlamendierakonna valimisprogrammid. Taoline valik on seotud erakondade populaarsuse ja mõjukusega Eesti poliitikas viimase 7-8 aasta jooksul. Samuti põhjendab valikut fakt, et antud parteid on eksisteerinud selle perioodi vältel peaaegu muutumatuna ehk valiku lõikes pole toimunud suuremaid ühinemisi teiste erakondadega (va SDE liitumine Vene Erakonnaga Eestis) ega viidud läbi tõsiseid ideoloogilisi suunamuutusi. Uuritavad valimisprogrammid on aastatest 2007, 2009, 2011 ja 2013, ehk kokku on uurimise all 16 valimisprogrammi, millest Riigikogu valimiste programmid on CMP uurijate poolt juba kodeeritud. Seega kodeeritakse bakalaureusetöö autori poolt 8 KOV valimiste platvormi. Kuigi CMP töögrupi analüüsi tulemused ulatuvad aastani 1992, kui toimusid taasiseseisvunud Eesti esimesed Riigikogu valimised, ei hakata töös nõnda kaugele minevikku minema. Peamiselt seetõttu, et praegused domineerivad parteid kas pole kogu selle perioodi jooksul eksisteerinud või on toimunud nende struktuuris märkimisväärsed muutused. Seepärast võetakse mõlemast valimiste tüübist luubi alla kaks viimast valimist.

Kuna KOV tasandil on programmid piirkonniti erinevad ning igal pool pole ka erakondade nimekirjasid väljas, võetakse KOV valimistelt tähelepanu alla Tartu programmid. Taoline valik on põhjendatud sellega, et Tartus on kõik neli erakonda olnud esindatud kõnealusel perioodil. Teiseks oli uurimistöö läbiviija jaoks oluline, et valitav omavalitsus kajastaks just KOV-ile omaseid programmilisi tunnuseid. Antud kitsendus on tehtud kaalutlusel, et parlamendi tasandi küsimustega (nt integratsiooni probleemid, korruptsioonivastane võitlus jne) sisustatud programm ei pruugi sisaldada neid tunnuseid, mis muidu on omased KOV valimistele.

### **2.2 Kodeerimine**

Valimisprogrammide laiahaardelisust mõõdetakse sisuanalüüsi meetodil. Taolise meetodi eelistuse põhjenduseks on fakt, et tekstide sisuanalüüs on levinuim meetod, millega parteiprogrammide vasak-parempoolsust mõõdetakse (Volkens etc 2013: 85). Tekste analüüsitakse CMP tööühikute poolt loodud kriteeriumite alusel, mis on võetud CMP tööühikute käsiraamatust (Werner, Lacewell, Volkens 2011). See tähendab, et parteiprogrammide tekstid jagatakse kodeerimisühikuteks ehk nn *quasi-sentences* 'teks. Need on laused, mis kannavad endas täpselt ühte mõtet või sõnumit, mida parteid

väärtustavad või soovivad muuta (Werner, Lacewell, Volkens 2011: 5). Sealjuures võib üks valimisprogrammi lause sisaldada mitut sõnumit ehk ühes lauses võib olla mitu kodeerimisühikut. Saadud kodeerimisühikud jagatakse seitsme kategooria koodide vahel, mis on leitavad uurimistöö lisamaterjalide seast (Lisa 1). Kokku on 57 koodi, mille vahel laused jaotatakse. Kodeerimise tulemusena loetakse kokku, kui sagedasti üks või teine kood ja kodeerimisühik tekstis esines. Seejärel arvutatakse aritmeetilise keskmisega välja, mitu % üks või teine kood valimisprogrammist moodustas. (Werner, Lacewell, Volkens 2011)

CMP töögrupi väljatöötatud koodid jaotuvad veel omakorda kolmeks – vasakpoolsed, parempoolsed ja neutraalsed koodid (Volkens etc 2013: 89). See tähendab, et pärast lausete liigitamist koodide vahel jaotatakse need omakorda vasak- ja parempoolsuse vahel lisas 2 näidatud kujul (vt Lisa 2) ning selle liigituse põhjal arvutatakse välja programmi vasak-parem skoor<sup>1</sup>. Koode, mis paremale ega vasakule ei liigitu, võetakse programmide analüüsimisel eraldi arvesse ja nende osatähtsust valimisprogrammides kajastatakse peatükkides 3.1 ja 3.2.

Hinnates ühe või teise valimisprogrammi tüüpi laiahaardelisust, lähtutakse saadud kodeerimistulemustest ega keskenduta parteide organisatsioonilistele vms tunnustele. Hindamaks kumb valimisprogrammi tüüp on laiahaardelisem, lähtutakse peatükis 1.1 sõnastatud laiahaardelisuse definitsioonist, et laiahaardeline programm on taoline, mis püüab maksimaalse valijaskonna toetust. See tähendab, et kui ühe valimisprogrammi tüübi lõikes on erinevate erakondade programmide ideoloogiline erinevus väiksem kui teises tüübis (kõige parempoolsema ja kõige vasakpoolsema programmi vahe on väiksem kui teises programmi tüübis), siis on ka antud valimiste programmid laiahaardelisemad. Taoline hinnang tuleneb sellest, et kui ühe programmi tüübi lõikes on kõige parempoolsema ja kõige vasakpoolsema programmi vahe näiteks 90 protsendipunkti, siis on selge, et äärmised parteid püüdleval väga erinevate valijagruppide toetuse poole.

---

<sup>1</sup> Pärast lausete liigitamist koodide vahel jaotatakse need vasak- ja parempoolsuse vahel lisas 2 näidatud eeskujul. Pärast koodide jaotamist liidetakse ühe poole alla liigitatud koodide protsendid omavahel kokku, pärast mida lahutatakse parempoolsete koodide summast vasakpoolsete koodide summa. Tulemuseks saadakse vasak-parempoolsuse skoor (RILE), mis viitab programmi ideoloogilisusele. Kui skoor on negatiivne ehk miinusmärgiga algav, viitab see programmi kaldele vasakpoolsusele ning positiivne skoor viitab parempoolsele kalduvusele

Kuna teadaolevalt on KOV tasandil CMP baasil olevaid uuringuid läbi viidud vaid Bodil AgasØsteri poolt Šotimaal, siis pole tööd alustades kasutada Eesti kohta empiirilist andmestikku, millega hinnata KOV programmide laiahaardelisust. Seetõttu tuleb antud töös vastav analüüs läbi viia, mis teebki käesoleva töö uudseks. Võttes eeskujuks Sandra Brunsbachi uurimuse *The Supply Side of Second-Order Elections: Comparing German National and European Election Manifestos* (Brunsbach 2012) ja Bodil AgasØsteri uuringu Šotimaalt (AgasØsteri 2001), võime näha, et CMP kategooriad on erinevate valimiste puhul jäetud samaks ning juurde on lisatud paar koodi, mis on otseselt seotud kas Euroopa Liiduga või Šotimaa kohalike valimisringkondadega.

Arvestades bakalaureusetöö mahtu ning seda, et KOV valimised puudutavad samuti sisepoliitilisi teemasid nagu Riigikogu valimisedki, ei hakata käesolevas töös CMP töörühma poolt loodud kriteeriume ja koode muutma. Bodil AgasØsteri uuringu kaheksandat kategooriat kategooriat (AgasØster 2001: 82), mis oli tema uuringus loodud just kohalike eripärade hindamiseks, Eesti kontekstis hästi ei rakendu, kuna kahe riigi valimissüsteemid erinevad olulisel määral. Seetõttu ei võeta kodeerimisel üle seda kategooriat. Küll aga, kui Eesti KOV programmidest joonistub välja sagedane teema, mida olemasolevad koodid ei ole võimelised liigitama, tuuakse vastav tendents välja ning pakutakse sellele võimalik kood. Seega rakendatakse KOV valimisprogrammide analüüsil peaaegu üks ühele meetodit, mida kasutatakse parlamendi valimiste programmide uurimisel. See muudab kaks erinevat programmi tüüpi omavahel antud töös võrreldavaks.

Arvestades, et CMP töögrupp on varasemalt Eesti Riigikogu valimiste programme vasak-parempoolsuse alusel analüüsinud, ei hakata SDE, Reformierakonna, IRL-i ja Keskerakonna programme uuesti kodeerima. Varasemate analüüside tulemused võetakse CMP andmebaasist. Sealt saadavat andmestikku võrreldakse KOV valimisprogrammide analüüsimisel saadud tulemustega.

CMP töögrupp näeb ette, et enne ametlikke kodeerimisi viiakse läbi kodeerijate koolitus. Antud töö autoril pole olnud võimalust sellest koolitusest osa saada, kuid seevastu on uurimisaluste programmide kodeerimisel kasutatud kõige värskemad CMP käsiraamatut. Seega on töö koostamisel rakendatud kõige värskemaid juhiseid, mida töögrupp on kodeerijatele andnud.

### **3. Programmide analüüs**

Järgnevas peatükis analüüsitakse CMP töögrupi Riigikogu valimisprogrammide kodeerimistulemusi ja kõrvutatakse need KOV valimiste omadega. Nagu analüüside tulemusena selgub, esineb kahe programmitüübi vahel mitmeid erinevusi, mis mõneti mõjutavad hinnangut ühe kui teise programmi laiahaardelisusest. Kokkuvõtvalt võib öelda, et mõlema programmitüübi puhul esineb tunnuseid, mida võiks nimetada laiahaardelisteks.

#### **3.1 Riigikogu valimisprogrammid 2007-2011**

Enne 2007. ja 2011. aasta valimisprogrammide sisuanalüüsi tasub heita pilk nende ülesehitusele ning tunnustele, mis Riigikogu valimisprogramme iseloomustavad. Kuna Riigikogu valimised hõlmavad endas nii täidesaatva kui seadusandlikku võimu jagamist erakondade vahel, peavad parteid valimisprogrammides keskenduma laiale teemade loetelule. Nagu näeme 2007. ja 2011. aasta valimisprogrammides, püüavad erakonnad programmides anda valijale edasi visiooni riigi majandus-, sotsiaal-, põllumajandus-, kaitse-, keskkonna-, kultuuri-, haridus- ja välispoliitikas (SDE, Reformierakonna, IRL-i ja Keskerakonna valimisprogrammid 2007 ja 2011).

Tulenevalt pikast teemade loetelust, on nende programmide maht üpris suur. Lähtudes uurimisalustest programmides, jääb Riigikogu valimisprogramm 20 ja 60 lehekülje vahele, keskmiselt aga 25-30 lehekülje piiresse (SDE, Reformierakonna, IRL-i ja Keskerakonna valimisprogrammid 2007 ja 2011). Programmid on jaotatud teemavaldkondade järgi peatükkidesse ning iga peatüki all on kirjutatud lahti erakonna visioon ning konkreetsed lubadused. (SDE, Reformierakonna, IRL-i ja Keskerakonna valimisprogrammid 2007 ja 2011)

##### ***3.1.1 Riigikogu 2007. aasta valimised***

CMP tööühma läbiviidud kodeerimistulemuste alusel võime leida uurimisaluste programmide vahel teatavaid sarnasusi. Lisas 3 on välja toodud CMP 2007. aasta Riigikogu valimisprogrammide kodeerimistulemused, milles on kollaselt märgitud iga programmi kolm enim tuvastatud koodi ning siniselt need, mida võis leida kõigis programmides. CMP andmetest võib lugeda, et programmide kodeerimisühikud liigitusid kokku 41 koodi vahel, millest 23 olid tuvastatud kõigis neljas programmis. Kõige enam leidsid programmides koodi 411 (Tehnoloogia ning taristu areng), 502



(kultuuri edendamine), 504 (heaoluriigi laienemine), 506 (Haridusvõimaluste laienemine) ja 601 (rahvuslik mentaliteet: positiivne). (CMP: Estonia 2007)

SDE kolm kõige sagedasemat koodi olid 504 (13,8%), 502 (10,3%) ning 411 (8,3%). Seega on nende puhul tajuda nende kolme näitaja põhjal suundumust pigem vasakule poole. Vasakpoolsetest koodidest esineb sagedasti ka 506 (5,6%). Parempoolsetest koodidest leiab SDE programmis kõige enam koodi 605 ehk „Seadus ja kord: positiivne“, mille osakaal on 5,3%, ja 601 ehk „rahvuslik mentaliteet: positiivne“ 4,8%. Ülejäänud parempoolsetena defineeritavad koodid jäävad valdavalt ühe protsendi piiresse. Sellest lähtuvalt näeme, et SDE programm on vasakpoolsete tunnustega, mida ütleb ka nende vasak-parem skoor (RILE) -9,2 (tabel 1).

Vasakpoolseks võib nimetada ka Keskerakonna programmi. Selle kolm kõige enimesinevat teemadegruppi on 504 (23,3%), 506 (10,2%) ja 502 (9%) ehk pigem vasakpoolsed koodid. Parempoolsetest koodidest esineb selles programmis kood 605, mille osakaal dokumendis on 8,4%. Samas ülejäänud parempoolsed koodid jäävad valdavalt alla protsendi (tabel 1). Keskerakonna vasak-parem skoor -29,2 osutab ka sellele, et programm on selgelt vasakpoolne.

Parempoolse parteina tuntud Reformierakonna kolm kõige suurema osakaaluga koodi olid 601 (11,1%), 504 (10,6%) ning 506 (8,4%). Seega näeme, et toonase peaministripartei programmis esines enim parempoolset koodi. Samas järgnesid sellele kaks vasakpoolset, mis võib on mõneti üllatav. Kui võrrelda Reformierakonna teisi parempoolseid koodi vasakpoolsete SDE ja Keskerakonna koodidega, ei näe me suuri erinevusi. Kui jätta välja koodid 601 (rahvuslik mentaliteet: positiivne) ja 104 (armee: positiivne), jäävad SDE, Keskerakonna ja Reformierakonna parempoolsete koodide osakaalu erinevused valdavalt paari protsendi piiresse (tabel 1). Sisuliselt sama kehtib vasakpoolsete koodide puhul, kus peamised erinevused tulevad koodidega 504 (Keskerakonna programmis esineb koodi 504 teistest märgatavalt rohkem) ning 701 (tööliste grupid: positiivne). Sellele vaatamata on Reformierakonna RILE skoor parempoolsusele viitav 7,1.

IRL-i programm ei erine oluliselt Reformierakonna omast. Nende kolm kõige sagedasemat koodi on 506 (10,7%), 601 (10%) ja 504 (9,3%). Seega on nende programmis olulisel kohal kood 601, kuid samas ka vasakpoolsed 506 ja 504. Parempoolsetest koodidest esineb neil veel sagedasti 104 (6,2%) nagu ka

Reformierakonnal (5,9%), kuid sellega suuremad erinevused vasakpoolsetest erakondadest lõppevad.

Kokkuvõtvalt võime CMP andmestiku järgi öelda, et erakondade 2007. aasta programmid on paljude teemade puhul üpris sarnastel positsioonidel. Paljude koodide piires jäävad erinevused 1-2% piiresse, mida ei saa pidada ühe teema lõikes oluliseks erinevuseks. Isegi majandusega seotud koodide puhul (koodid, mis algavad neljaga), kust võiks eeldada teatud lahknevust vasakpoolsete ja parempoolsete erakondade vahel, jäävad koodide esinemissagedused 2% ümber (CMP: Estonia 2007).

Kõigele vaatamata ulatub erakondade vasak-parem skooride spekter 2007. aasta valimistel 7,1 protsendist (Reformierakond) -29,2 protsendini (Keskerakond), mis teeb koguulatuseks 36,3 protsendipunkti. See on arvestatav vahe. Tabelis 1 on kujutatud programmides kajastunud koodid jaotatuna parem- ja vasakpoolse vahel. Nagu saab tabelist järeldada, tekibki erakondade ideoloogiline erinevus suures osas koodide 504 ja 601 juures, eriti aga just viimati nimetatuga. Kui koodi 504 puhul on täheldada kõigi parteide huvi laiendada riigis olevaid sotsiaalseid garantiisid, siis koodi 601 puhul on esinemissagedus erakonniti määravalt erinev (Keskerakonnal 0,5%, Reformierakonnal 11,1%, IRL-il 10%, SDE-l 4,8%) ning joonistub välja teatav vasak- ja paremerakondade erinevus. Tasub ka tähele panna, et üksteisele vastanduvad koodid programmides sisuliselt puuduvad. Näiteks pole ükski programm kõnelenud sotsiaalteenuste kättesaadavuse piiramisest (kood 505) ega armeest negatiivses võtmes (kood 105). Sellest võime järeldada, et erakonnad kasutavad üpris sarnast teemade gruppi (CMP: Estonia 2007).

Kõneledes koodidest, mis pole ideoloogiliselt liigitatavad, väärrib mainimist, et CMP koodidest 26 on liigitatavad paremale või vasakule (Volkens etc 2013: 87). See tähendab, et kõigist 57-st koodist (sh 000) on 31 parem-vasak skaala mõistes neutraalsed. 26 liigituvast koodist ei esinenud programmides koode 103 (Anti-imperialism: positiivne), 105 (armee: negatiivne), 203 (Konstitutsionalism: positiivne), 406 (Proteksionism: positiivne), 407 (Proteksionism: negatiivne) ja 505 (heaoluriigi piiramine), ehk valdav osa liigitatavatest koodidest olid dokumentides olemas. Neutraalseid koode oli töös 20. Neist enim leidsid kajastust koodid 303 (valitsemise ja administratiivne efektiivsus) 411, 501 (keskkonnakaitse: positiivne) ja 502. Erinevused nendes koodides jäid 4% lähedusse ehk valdavalt olid parteid neid ja teisi neutraalseid

teemasid ligilähedaselt palju kajastanud (Lisa 3). Seega ei erinenud neutraalsete koodide kasutamine parteide programmides oluliselt.

**Tabel 1 – RK 2007. aasta valimiste CMP kodeerimistulemused jaotatuna vasak-parempoolsuse vahel (CMP: Estonia 2007)**

SDE 2007		REF 2007		IRL 2007		KESK 2007	
Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem
103 = 0	104 = 2.7	103 = 0	104 = 5.9	103 = 0	104 = 6.2	103 = 0	104 = 2
105 = 0	201 = 0.3	105 = 0	201 = 0.9	105 = 0	201 = 2.1	105 = 0	201 = 0
106 = 0.3	203 = 0	106 = 0	203 = 0	106 = 0.2	203 = 0	106 = 0	203 = 0
107 = 1.3	305 = 0.3	107 = 3.5	305 = 0.5	107 = 1.8	305 = 0	107 = 1.3	305 = 0.5
202 = 2.8	401 = 0	202 = 0.7	401 = 2.1	202 = 2.3	401 = 1.8	202 = 1.5	401 = 0
403 = 0.6	402 = 3.2	403 = 0.2	402 = 3.1	403 = 1.1	402 = 1.1	403 = 2	402 = 3.1
404 = 0.8	407 = 0	404 = 0.2	407 = 0	404 = 0	407 = 0	404 = 0.3	407 = 0
406 = 0	414 = 0.3	406 = 0	414 = 0	406 = 0	414 = 0.4	406 = 0	414 = 0
412 = 1	505 = 0	412 = 0	505 = 0	412 = 0	505 = 0	412 = 0	505 = 0
413 = 0.4	601 = 4.8	413 = 0	601 = 11.1	413 = 0.2	601 = 10	413 = 0.8	601 = 0.5
504 = 13.8	603 = 0	504 = 10.6	603 = 0	504 = 9.3	603 = 2.5	504 = 23.3	603 = 0.3
506 = 5.6	605 = 5.3	506 = 8.4	605 = 6.4	506 = 10.7	605 = 4.9	506 = 10.2	605 = 8.4
701 = 2.9	606 = 3.5	701 = 1	606 = 1.6	701 = 0.5	606 = 3	701 = 5.4	606 = 0.8
29.5	20.4	24.6	31.6	26.1	32	44.8	15.6
RILE = -9.2		RILE = 7.1		RILE = 5.8		RILE = -29.2	

- Koodide osakaalud on arvutatud ühe komakoha täpsusega
- RILE = osakaal (parem – vasak) %

### 3.1.2 Riigikogu 2011. aasta valimised

Võrreldes 2007. aasta valimistega leiame 2011. aasta valimistest paljugi sarnast. Lisas 4 on kujutatud CMP töögrupi 2011. aasta Riigikogu valimiste programmide analüüside tulemusi. Tabelist näeme, et kokku jaotusid kodeerimisühikud 42 koodi vahel, mis on vaid 1 enam kui 2007. aasta valimistel. Mõnevõrra on kasvanud nende teemade hulk, mida käsitlesid kõik parteid – 23 asemel 28. Kõige sagedamini esinenud koodideks osutusid nendes programmides 411 (Tehnoloogia ning taristu areng), 502 (Kultuuri edendamine), 504 (Heaoluriigi laienemine), 506 (Haridusvõimaluste laiendamine), 605 (Seadus ja kord: positiivne) ja 701 (tööliste grupid: positiivne). (CMP: Estonia 2011)

SDE kolm suurima osakaaluga koodi olid 504 (11%), 506 (8,4) ja 502 (7,9%) ehk pilt on sarnane 2007. aastale. Parempoolsetest koodidest esineb programmis kõige enam 402 (majanduse ergutamine) (5,5%), ning 605 (4,4%). Koodi 104 ehk „armee: positiivne“ osakaal on võrreldes 2007. aastaga tõusnud 2,7% pealt 4% peale. Üldiselt aga võib programmi puhul täheldada palju sarnast võrreldes sellele eelnenud Riigikogu valimisprogrammiga. Sellest tulenevalt on SDE 2011. aasta programmi RILE skoor - 8,2, mis on vaid ühe võrra vähem kui 2007. aastal.

Keskerakonna puhul võime täheldada rohkemaid muutusi. Nende kolm suurima osakaaluga koodi olid 504 (16,3%), 506 (8,7%) ning 701 (7,4%). Seega kuigi koodide osas pole suuri muutusi toimunud, on koodide enda osakaalud oluliselt muutunud. Näiteks kood 504 esineb programmis seitsme protsendipunkti võrra vähem kui 2007. aastal. Samuti on populaarsemate koodide hulka tõusnud 701. Parempoolsete koodide puhul võime samuti näha märgatavat muutust, eriti kui vaatame kuuega algavaid koode. Kui 2007. aasta Keskerakonna programmis oli vaid koodi 605 osakaal rohkem kui 1%, siis 2011. aasta programmis on koodide 601 ja 606 (kodanikumeelsus: positiivne) osakaal juba rohkem kui 4% (vastavalt 4,7% ja 4,3%). Sellest kõigest tuleneb ka see, et Keskerakonna programmi RILE skoor on tõusnud -13 peale.

Võrreldes eelmiste valimistega võime muutusi näha ka Reformierakonna programmis, mille suurima osakaaluga koodideks on 502 (10,8%), 411 (10,4%) ja 506 (10%). Seega on nende kolm suurima osakaaluga koodi kas neutraalsed (502 ja 411) või vasakpoolsed (506). Eelmiste valimiste programmi suurima osakaaluga koodi 601 esinemissagedus on seekord 4,2%. Parempoolsetest koodidest leiavad veel rohkem kajastust 605 (8,2%) ning 104 (7,8%). Kuid nagu 2007. aasta programmiski, siis nende koodidega erinevused vasakpoolsete erakondadega lõppevad. Kui jätta välja koodid 104, 504 ja 701, ei erine Reformierakonna koodide osakaalud märgatavalt SDE ja Keskerakonna omadest (tabel 2). Võttes aga arvesse, et koodi 601 (rahvuslik mentaliteet: positiivne) osakaal on märgatavalt langenud ning muudes koodides osakaal mõnevõrra kõikunud, on mõistetav kust tuleb Reformierakonna RILE skoori langus 3,2 peale.

IRL-i programmi puhul võime sarnaselt Reformierakonna programmile näha teatavat kaldumist vasakule poole. Nende kõige suurema osakaaluga koodid olid 504 (15%), 506 (8,2%) ning 605 (7,2%), mis tähendab, et vasakpoolsed koodid on võrreldes möödunud valimistega oma osakaalu kasvatanud. Sarnaselt Reformierakonnale on nendegi programmis langenud koodi 601 osakaal (10% pealt 5,6% peale). Samuti on parempoolsetest koodidest langenud 104 osakaal (6,2% pealt 3,3% peale). Vasakpoolsete koodide puhul ei erine IRL oluliselt teistest parteidest ehk vasakule liigituvate koodide puhul parteid oluliselt ei erine. Samas kasutab IRL mõnevõrra enam kuuega algavaid koode, mis tagab selle, et kokkuvõttes kajastub nende programmist rohkem parempoolsed koode. Seeläbi on ka nende programmi RILE skoor 3,3.

Üldistavalt võib öelda, et kõigi parteide puhul on tendentsiks sotsiaalsete garantiide laiendamine, mida võime näha ka tabelist 2, kus CMP 2011. aasta programmide analüüsi tulemused on jaotatud parem- ja vasakpoolsuse vahel. Sarnaselt 2007. aastale liigituvad programmides paljud kodeerimisühikud viiega algavate koodide, eelkõige 506 ning 504 alla, kuid seda oluliselt võrdsemalt kui 2007. aasta programmides (Keskerakonnal enim 16,3%, Reformierakonnal vähim 10%). RILE skooride erinevused tulenevad peamiselt koodidest 605, 104 (armee: positiivne) ja 601 (rahvuslik mentaliteet: positiivne). Seal on võimalik tajuda mõnetist jagunemist vasakule (SDE ja Keskerakond) ning paremale poole (IRL ja Reformierakond). (CMP: Estonia 2011)

Muutuseks on ka koodi 601 olulisuse langus, millest osaliselt tuleneb paremerakondade skooride lähenemine nullile. 2011. aasta valimisprogrammide RILE skoorid jäävad vahemikku -13 (Keskerakond) ja 3,3 (IRL), mis teeb programmide erinevuste koguulatuseks 16,3 protsendipunkti, mis on 200-punktilise skaala ulatuses suhteliselt väike vahe. Samuti on see väiksem kui 2007. aasta programmide puhul (36,3).

Suuri erinevusi pole täheldada ka neutraalsete koodide puhul. Endiselt polnud kasutatud koode 103 (anti-imperialism: positiivne), 105 (armee: negatiivne), 406 (proteksionism: positiivne) ja 505 (heaoluriigi piiramine). Uute koodidena leiavad kajastust 203 (konstitutsionalism: positiivne) ja 407 (proteksionism negatiivne) ehk paremale ja vasakule liigituvaid koode oli 2011. aasta programmides 22. Neutraalseid koode oli omakorda 20, mis on sama palju kui eelnenud valimistel. Neist olulisematena võib üles lugeda koodid 411 ja 502, mis samuti kattub 2007. aasta programmide analüüsiga.

**Tabel 2 – RK 2011. aasta valimiste CMP kodeerimistulemused jaotatuna vasak-parempoolsuse vahel (CMP: Estonia 2011)**

SDE 2011		REF 2011		IRL 2011		KESK 2011	
Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem
103 = 0	104 = 4	103 = 0	104 = 7.8	103 = 0	104 = 3.3	103 = 0	104 = 2.9
105 = 0	201 = 1.3	105 = 0	201 = 1.5	105 = 0	201 = 1.5	105 = 0	201 = 0.4
106 = 0.2	203 = 0.3	106 = 0	203 = 0.2	106 = 0	203 = 0	106 = 0	203 = 0
107 = 1.3	305 = 2.7	107 = 2.7	305 = 0.3	107 = 2.4	305 = 0.9	107 = 0.7	305 = 2.5
202 = 4	401 = 0	202 = 1.9	401 = 1.5	202 = 0.2	401 = 0.4	202 = 2	401 = 0.2
403 = 0.6	402 = 5.5	403 = 0.6	402 = 1.5	403 = 1.5	402 = 6.1	403 = 1.1	402 = 3.4
404 = 0.6	407 = 0	404 = 0.1	407 = 0	404 = 0	407 = 0.2	404 = 0	407 = 0
406 = 0	414 = 0.2	406 = 0	414 = 0.6	406 = 0	414 = 1.3	406 = 0	414 = 0.2

SDE 2011		REF 2011		IRL 2011		KESK 2011	
Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem
412 = 0.6	505 = 0	412 = 0.2	505 = 0	412 = 0.7	505 = 0	412 = 0.9	505 = 0
413 = 0.3	601 = 1.6	413 = 0.1	601 = 4.2	413 = 0	601 = 5.6	413 = 0.4	601 = 4.7
504 = 11	603 = 0	504 = 8.7	603 = 0.6	504 = 15	603 = 5.2	504 = 16.3	603 = 0.7
506 = 8.4	605 = 4.4	506 = 10	605 = 8.2	506 = 8.2	605 = 7.2	506 = 8.7	605 = 5.4
701 = 1.9	606 = 0.8	701 = 1.3	606 = 2.2	701 = 2.8	606 = 2.4	701 = 7.4	606 = 4.3
28.9	20.8	25.6	28.6	30.8	34.1	37.5	24.7
RILE = -8.2		RILE = 3.2		RILE = 3.3		RILE = -13	

- Koodide osakaalud on arvutatud ühe komakoha täpsusega
- RILE = osakaal (parem – vasak) %

### 3.1.3 Riigikogu valimiste programmide laiahaardelisus

Võttes kokku Riigikogu valimiste programmide analüüside tulemused, võime näha, et erakondade programmid ei erine teineteisest kuigi palju. Programmide vasak-parem skoorid (RILE) erinevad teineteisest üpris vähe, kui välja jätta Keskerakonna 2007. aasta programmi skoori (-29,2). Peamised erinevused tulevad programmide puhul sisse paari koodi (eelkõige 504, 601 ja 605) puhul ning valdavalt jäävad RILE skoorid vahemikku 7,1 ning -13.

Majandusega seotud ehk neljaga algavates koodides on erakondade erinevused väikesed. Koodi 402 (majanduse ergutamine) puhul võime 2007. ja 2011. aastal näha, et end vasakpoolseteks ja tsentristideks nimetavate sotsiaaldemokraatide ja Keskerakonna (Sotsiaaldemokraatlik manifest; Keskerakonna põhikiri) on isegi veidi parempoolsemad selles küsimuses kui näiteks Reformierakond. See võib viidata erakondade püüdele maksimeerida oma hääletasaaki sellega, et nad koostavad programmid võimalikult neutraalsena, eristades end siiski üksikute detailidega muust grupist (White 2010: 5-10).

Püüdes anda hinnangut parlamendivalimiste programmide laiahaardelisusele, tasub esmalt mainida, et senimaani pole välja töötatud ühest määratlust, millisest vahest alates võib RILE skoori järgi hinnata partei laiahaardelisust kas suureks või väikeseks. Seetõttu peab käesoleva töö autor siinkohal lähtuma 200-punktilise skaala ulatusest ja teiste Euroopa riikide RILE skooridest.

Nende kahe tunnuse põhjal võime töös esitatud definitsioonist lähtuvalt järeldada, et Riigikogu valimiste programmid on mõõdukalt laiahaardelised. Kõikide parteide programmid on koondunud kindlate teemade ümber ning teineteisele vastu seisvaid koode esineb parteide vahel vähe. Nagu CMP andmestik osutab, on küsimus pigem

selles, kui palju kõneleb üks või teine partei sotsiaalsetest garantiidest oma programmis. Ükski erakond pole läinud seda teed, et kõneleks isegi vähesel määral sotsiaalsete garantiide piiramisest või rahvuslikust mentaliteedist negatiivses võtmes (CMP: Estonia 2007; CMP: Estonia 2011). Samuti kui lähtuda sellest, et kaheksast uuritud programmist seitsme RILE skoorid jäävad vahemikku 7,1 kuni -13, ei saa seda 200-punktilise skaala puhul kuigi suureks erinevuseks pidada. Sama kinnitab meile võrdlus teiste Euroopa riikidega nagu Prantsusmaa, Belgia, Soome, Taani, Tšehhi, Ungari jpt, kus viimaste kodeeritud valimisprogrammide RILE skooride vahe ulatub selgelt üle 30 punkti (CMP database: France, Belgium, Finland, Denmark, Czech, Hungary). Seega töö autori hinnang on, et Riigikogu valimiste programmid on mõõdukalt laiahaardelised. Samas aga on vaatamata laiahaardelisusele võimalik eristada, millised erakonnad on pigem vasakpoolsed ja millised parempoolsed, sest Reformierakonna ja IRL-i programmid olid kahtedel valimistel positiivse RILE summaga ning SDE ja Keskerakond negatiivsete summadega.

### **3.2 Tartu KOV valimisprogrammid 2009-2013**

Enne konkreetsete kodeerimistulemuste juurde asumist tasub välja tuua mõned iseloomulikud tunnused, mis kirjeldavad Tartu KOV valimiste programme. Esiteks tasub mainida, et KOV programmid on oma mahult omajagu väiksemad Riigikogu valimiste omadest. Kui Riigikogu valimiste programmid on ligikaudu 20-60 lehekülge pikad (IRL-i, Keskerakonna, Reformierakonna, SDE valimisprogrammid aastatel 2007 ja 2011), siis Tartu KOV programmid jäävad 4-20 lehekülje juurde, enamasti aga 10-leheküljeliseks (IRL, Keskerakonna, Reformierakonna, SDE Tartu KOV valimisprogrammid aastatel 2009 ja 2013).

Teine eristav tunnus on, et KOV platvormide teemavaldkondade spekter oli mõnevõrra kitsam. Näiteks ei kajastatud uuritud KOV platvormides eraldi selliseid teemasid nagu põllumajandus- ja välispoliitika (vt pkt 3.2.1 ja 3.2.2). Samas on see mõistetav, sest ühel iseseisva riigi maakonnal või osariigil ei saagi olla vabariigist eraldiseisvat välispoliitikat. Ka põllumajanduspoliitika on suuresti kujundatud riigi poolt ning ühel linnal nagu Tartu polegi põhjust eraldi põllumajandust edendada. Seega esimene oluline nüanss KOV programmide puhul on, et kuna kohalike omavalitsusüksuste kohustused on väiksemad kui riigi kohustused, ei leia KOV programmidest mitmeid koode, mis on leitavad parlamendi valimiste programmidest.

Kolmanda erinevusena tuleb välja tuua, et kui Riigikogu programmide puhul on tihti dokumendi alguses partei esimehe pöördumine, siis Tartu programmides kasutas seda vaid Reformierakond. Võimalik, et erakondade jagatavates voldikutes oli see olemas, kuid antud töö puhul saatsid uuritavad parteid oma 2009. aasta programmid uurijale wordi failina ning nendes oli vaid Reformierakonnal eraldi toodud välja esinumbri pöördumine. Lähtuvalt CMP kodeerimisjuhendist jäeti Reformierakonna programmide analüüsimisel see osa kodeerimisest välja. Sama tehti kõigi programmide (ala)pealkirjade puhul. (Werner, Lacewell, Volkens 2011: 5).

Erinevus oli seegi, et mitme Tartu KOV programmi puhul hakkas silma tunnus, mis pani töö autorit mõtlema uue kategooria loomise peale. Nimelt SDE 2013. ning Keskerakonna 2009. ja 2013. aasta programmides võib välja lugeda, et nimetatud parteid pöörasid oma valimisprogrammides palju tähelepanu linnaplaneeringu ja -majandusega seonduvatele küsimustele. Korduvalt on parteid maininud linnaosade ühendamist, parkide korrastamist, Emajõe piirkonna kujundamist Tartu keskpunktiks jne. Tegu oli kodeerimisühikutega, mis justkui ei sobitunud ühegi CMP koodi alla. Seetõttu tähistati mainitud ühikud kodeerimise käigus koodiga 000 (täenduseta koodid).

Kui vaadata Keskerakonna 2013. aasta Tartu programmi, oli kategooria 000 osakaal kogu programmist 24,1% ehk 109 kodeerimisühikut (vt tabel 5). Sellest omakorda 49 ühikut ehk kogu programmist 10,8% olid just seostatavad linnaplaneeringu või -majandusega (Keskerakond 2013). Sama aasta SDE Tartu programm mainis linnaplaneeringu ja -majandusega seonduvaid teemasid 24 korral ehk kogu programmist oli selle osakaal 10,7% (SDE 2013). Seega on linnaplaneering ja -majandus punkt, mida mõned erakonnad oma KOV programmides korduvalt mainivad. Seetõttu tasuks edaspidistel KOV programmide uurimistel mõelda uue koodi loomise peale, mis käsitleks just linnaplaneeringut ja -majandust. Lisas 5 on pakutud sellistele kodeerimisühikutele uut koodi 000\* ning lisas 6 on välja toodud selle alla liigituvate kodeerimisühikute hulk 2009. ja 2013. aasta programmides. Kodeerimistulemuste tabelites on aga nimetatud ühikud jäetud koodi 000 alla, et mitte tekitada täiendavat faktorit, mis kodeerimistulemusi negatiivselt mõjutada võiks. Uut koodi võivad vajada ka omavalitsuste vahelist koostööd puudutavad teemad. Välissuhtlust puudutavate ehk ühega algavate koodide alla omavalitsuste vaheline suhtlus hästi ei sobitu, mistõttu



tasuks mõelda uue koodi loomise peale. Lisades 5 ja 6 on omavalitsuste vahelist koostööd märkivad koodid märgitud 000\*\* kujul.

Kuna koodid 000\* ja 000\*\* pole reaalsed CMP koodid, ei hakata neid käesolevas töös ka paigutama vasak-parem skaalale ega kaasata neid RILE skoori väljaarvutamisesse. Küll aga võetakse nende hulka arvesse KOV programmide laiahaardelisuse hindamisel.

Jättes aga eelpool mainitud erinevused kõrvale, on parlamendi ja Tartu KOV valimiste programmid ülesehituselt siiski üpris sarnased. Programmid algavad enamasti visiooniga sellisest linnast, milles elada tahetakse, ning sellele järgnevad konkreetsed ettepanekud, kuidas paremat linna luua. Programme läbivalt korratakse ühe kui teise teema all seda, mille poole püüeldakse.

### ***3.2.1 Tartu KOV valimisprogrammid 2009***

2009. aasta programmide puhul tasub välja tuua nende erinevad mahud. Kui näiteks IRL-i programmis oli natuke alla 14 tuhande tähemärgi, siis Keskerakonna sama aasta programmis oli neid 2 korda rohkem (29 477). SDE programm oli natuke üle 15 tuhande ning Reformierakonnal üle 26 tuhande. Seega oli erakondade lähenemine programmidele mõneti erinev. Samas olid enamus programmid struktuurselt sarnased, va IRL-i programm, mis koosnes ainult valimislubadustest aga omanud sissejuhatavaid visioonilõike (IRL 2009).

2009. aasta Tartu KOV programmide kodeerimistulemustest nähtub, et teemade hulk, mida parteid dokumentides kasutasid, on märgatavalt väiksem kui Riigikogu programmide puhul. Tabelis 3 on välja toodud 2009. aasta KOV valimisprogrammide kodeerimistulemused. Kui parlamendi valimiste puhul katsid erakondade programmid kokku 41-42 koodi, siis 2009. aasta KOV programmidest suutis töö autor leida vaid 28 erinevat koodi. Eelkõige jäid katmata ühega algavad ehk välispoliitikat puudutavad koodid. Enim erinevaid koode võis leida Keskerakonna programmist, mille kodeerimisühikud jagunesid 23 koodi vahel, vähim koode leidis Reformierakonna programmist ehk 15 koodi. SDE ja IRL-i programmid sisaldasid mõlemad 19 koodi. Ühiseid koode oli programmides 14.

Tabelis 3 on kujutatud kõik need koodid, mis leidsid nelja programmi peale kokku. Lahtis „N“ on tähistatud, mitu korda kood konkreetsetes programmis esines, ning lahtis „%“ on arvutatud selle osakaal. Tabelis on siniselt märgitud kõigis programmides

esinenud koodid ning kollaselt iga programmi 3 kõige sagedamini esinenud koodi. Nagu tabelist näeme, olid SDE suurima osakaaluga koodid 411 (22,5%), 504 (13,8%) ja 506 (13,8%) ehk kõige sagedamini esines neutraalne kood, millele järgnesid võrdse osakaaluga kaks vasakpoolset koodi. Tabelis 4 on kodeerimistulemused jaotatud vasak- ja parempoolsuse vahel. Seal on kollasena märgitud iga erakonna kõige populaarsem vasak- ja parempoolne kood. Tabelist nähtub, et liigituvaid koode on SDE programmis vaid seitse. Vasakule poole jäävad neli koodi, mille kogusummaks on 39,9%, samal ajal kui kolm parempoolset koodi annavad kokku 3,6%. Seega on SDE programmi RILE skoor -36,3, mis viitab tugevale vasakpoolsusele.

Reformierakonna kolm kõige sagedasemat koodi olid 502 (23,9%), 504 (18,5%) ja 506 (11,3%). Seega domineerisid nende programmis sarnaselt SDE-le vasakpoolsed koodid. Tabelist 4 näeme, et vasakpoolseid koode oli programmis 4 ning parempoolseid 3. Sarnaselt SDE-le jäävad nende kõige sagedasemad koodid vasakule poole, millest tuleneb ka see, et Reformierakonna RILE skoor on -30,1, mis on parempoolsena tuntud Reformierakonna osas mõneti üllatav tulemus. Kui vaadata tabelit täpsemalt, siis näeme, et vahe SDE ja Reformierakonna vahel tuleneb suuresti punktist 606, mille osakaal on 6,3%. SDE-l on selle koodi väärtus 0,7% ehk kahe programmi vahe tuleneb suuresti sellest koodist.

Konservatiivse parteina tuntud IRL-i kolm sagedasemat koodi olid 411 (17,1%), 504 (15,9%) ja 000 (12%). Seega mahtus kolme kõige suurema osakaaluga koodi sekka tähenduseta kood 000, mis koondab endas need kodeerimisühikud, mida polnud teiste koodide alla võimalik liigitada. Vaadates lisa 6, näeme et 7% sellest tuleneb ühikutest, mida autor liigitaks võimalusel linnaplaneeringu ja –majanduse koodi alla. Kui kood 000 välja jätta, oleksid esinemissageduse poolest järgmised koodid 506 ja 502 (mõlemal 11,4%). Seega kajastub tulemustest, et valdavalt kasutas IRL oma programmis neutraalseid ja vasakpoolseid koode. Vasakpoolseid koode oli programmis 5 ning parempoolseid 3 (tabel 4). Nagu SDE ja Reformierakonnagi puhul, jäid IRL-igi suurema osakaaluga koodid vasakule poole. Sellest tuleneb, et ka IRL paigutub oma RILE skooriga (-23,5) vasakule. Seega on nii Reformierakonna kui IRL-i programmid üsna selgelt vasakpoolsed.

Keskerakonna programmi kõige sagedasemad koodid on 000 (25,9%), 504 (14%) ja 502 (11,4%). Tähelepanu väärib kood 000, mis on märgatavalt kõrgema osakaaluga kui

teised koodid. Samas tasub vaadata lisa 6 tabelisse, kus on märgitud koodide 000\* ja 000\*\* võimalik osakaal. Sealt võime lugeda, et koodi 000\* esines hinnanguliselt 10,5% ning 000\*\* 4,2%. Esimene neist mahuks antud osakaaluga kolme kõige sagedasema koodi sekka. Samas tasub tähele panna, et kui 000\* ja 000\*\* osakaalud on kokku 14,7%, teeb see 000 osakaaluks siiski 11,2%, mis on väiksem vaid koodi 504 ja 502 osakaalust. Seega esines Keskerakonna programmis palju kodeerimisühikuid, mille liigitamine CMP koodide alla on komplitseeritud.

Tabelist 4 nähtub, et Keskerakonna suurima osakaaluga koodidest liigitub vasakule või paremale vaid kood 504. Kokku on nende programmis 12 vasakule või paremale liigituvat koodi, mida on teiste parteide programmidest rohkem. Mõlemale poolele jaguneb võrdselt 6 koodi. Sellele vaatamata on Keskerakonna programm vasakule poole kaldu. See tuleneb koodide 504 ja 506 suurest osakaalust. Paremale liigituvaid koodi on küll teiste valimisprogrammidega rohkem, kuid samas on nende esinemissagedus üpris väike, mida ilmestab seegi, et kõige sagedasema parempoolse koodi 606 ehk „kodanikumeelsus: positiivne“ osakaal on 5,9%. Keskerakonna RILE skoor on -19, mis on kõrgem kui parempoolsetel IRL-il ja Reformil.

**Tabel 3 – Tartu 2009. aasta KOV valimisprogrammide kodeerimistulemused. Kõik programmides tuvastatud koodid**

Kood	SDE 2009		REF 2009		IRL 2009		KESK 2009	
	N	%	N	%	N	%	N	%
107	1	0.7	0	0	1	0.6	0	0
201	0	0	0	0	0	0	2	0.7
202	9	6.5	7	2.9	4	2.5	11	3.8
301	0	0	0	0	0	0	7	2.4
303	1	0.7	1	0.4	3	1.9	2	0.7
304	0	0	0	0	1	0.6	0	0
305	3	2.2	0	0	0	0	1	0.3
401	1	0.7	0	0	0	0	1	0.3
402	1	0.7	6	2.5	5	3.2	5	1.7
403	0	0	0	0	3	1.9	2	0.7
408	4	2.9	13	5.5	6	3.8	5	1.7
410	3	2.2	0	0	0	0	2	0.7
411	31	22.5	21	8.8	27	17.1	23	8
413	0	0	0	0	0	0	1	0.3
501	8	5.8	6	2.5	3	1.9	14	4.9
502	7	5.1	57	23.9	18	11.4	32	11.2
503	7	5.1	3	1.3	4	2.5	3	1
504	19	13.8	44	18.5	25	15.9	40	14
506	19	13.8	27	11.3	18	11.4	28	9.8

	SDE 2009		REF 2009		IRL 2009		KESK 2009	
Kood	N	%	N	%	N	%	N	%
601	0	0	0	0	7	4.4	0	0
603	0	0	1	0.4	0	0	0	0
605	0	0	0	0	0	0	6	2.1
606	2	1.4	15	6.3	4	2.5	17	5.9
607	2	1.4	0	0	1	0.6	0	0
701	8	5.8	6	2.5	3	1.9	4	1.4
705	0	0	0	0	3	1.9	1	0.3
706	4	2.9	9	3.8	3	1.9	5	1.7
000	8	5.8	23	9.7	19	12	74	25.9
Kokku	138		239		158		286	

- Koodide osakaalud on arvatud ühe komakoha täpsusega

Kokkuvõtvalt võime tõdeda, et RILE skoorid kalduvad kõigi programmide puhul vasakule. Kõige vasakpoolsem programm on vasakpoolseks tuntud SDE-l (-36,3) ning kõige vähem vasakpoolne Keskerakonnal (-19). Parempoolseks tuntud Reformierakond (-30,1) ja IRL (-23,5) jäävad mõneti üllatavalt nende kahe vahele. Taolised tulemused tulenevad suuresti sellest, et kõigis programmides on pööratud tähelepanu sotsiaalsetele garantiidele (tabel 4). Võime näha, et kui koodide 504 ja 506 osakaal programmides on kahe peale 23,8% (Keskerakond) kuni 29,8% (Reformierakond), siis parempoolsed koodid annavad parimal juhul mitme peale kokku 11% (Keskerakond). Seega näeme selget tendentsi, et Tartu KOV programmid kalduvad 2009. aastal vasakpoolsusele.

Siinjuures on oluline, et kui Riigikogu programmide puhul erakondade RILE skoorid siiski mõningal määral kattusid parteide manifestides mainitud ideoloogilise paigutusega, siis KOV programmides see suurt ei kajastu. Seega ei leia kodeerimistulemustest kinnitust, et üks või teine erakond esindaks KOV valimistel parem- või vasakpoolset ideoloogiat. Selle taga võib olla asjaolu, et KOV valimistel lähtuvad parteid sellest, mida valijad eelduste kohaselt soovivad ega hoia jäigalt kinni partei manifestides sõnastatud põhimõtetest (AgasØster 2001: 77-78). See aga omakorda viitab laiahaardelisusele.

Neutraalseid koode esines erinevate programmide peale kokku 14 ehk sama palju kui liigituvaid koode. Neist enim leitavad olid 411, 502 ja 000. Oluline on aga siinjuures tähele panna, et iga kood neist oli mingi erakonna kõige sagedamini esinenud kood ning valdavalt olid need ka erakondade viie kõige suurema osakaaluga koodi seas. Seega võime näha, et neutraalsed koodid mängisid nendes programmides olulist rolli.

Võttes arvesse parteide paigutumist ühtlaselt vasakule poole, RILE skooride üsna väikest erinevust (17,3 punkti) ning neutraalsete koodide suurt osatähtsust, võime täheldada 2009. aasta programmide puhul teatavaid laiahaardelisuse ilminguid.

**Tabel 4 – Tartu 2009. aasta KOV valimisprogrammide kodeerimistulemused jaotatuna parem-vasakpoolsuse vahel**

SDE 2009		REF 2009		IRL 2009		KESK 2009	
Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem
103 = 0	104 = 0	103 = 0	104 = 0	103 = 0	104 = 0	103 = 0	104 = 0
105 = 0	201 = 0	105 = 0	201 = 0	105 = 0	201 = 0	105 = 0	201 = 0.7
106 = 0	203 = 0	106 = 0	203 = 0	106 = 0	203 = 0	106 = 0	203 = 0
107 = 0	305 = 2.2	107 = 0	305 = 0	107 = 0	305 = 0	107 = 0	305 = 0.3
202 = 6.5	401 = 0	202 = 7	401 = 0	202 = 2.5	401 = 0	202 = 3.8	401 = 0.3
403 = 0	402 = 0.7	403 = 0	402 = 2.5	403 = 1.9	402 = 3.2	403 = 0.7	402 = 1.7
404 = 0	407 = 0	404 = 0	407 = 0	404 = 0	407 = 0	404 = 0	407 = 0
406 = 0	414 = 0	406 = 0	414 = 0	406 = 0	414 = 0	406 = 0	414 = 0
412 = 0	505 = 0	412 = 0	505 = 0	412 = 0	505 = 0	412 = 0	505 = 0
413 = 0	601 = 0	413 = 0	601 = 0	413 = 0	601 = 4.4	413 = 0.3	601 = 0
504 = 13.8	603 = 0	504 = 18.5	603 = 0.4	504 = 15.9	603 = 0	504 = 14.0	603 = 0
506 = 13.8	605 = 0	506 = 11.3	605 = 0	506 = 11.4	605 = 0	506 = 9.8	605 = 2.1
701 = 5.8	606 = 0.7	701 = 2.5	606 = 6.3	701 = 1.9	606 = 2.5	701 = 1.4	606 = 5.9
39.9	3.6	39.3	9.2	33.6	10.1	30	11
RILE = -36.3		RILE = -30.1		RILE = -23.5		RILE = -19	

- Koodide osakaalud on arvutatud ühe komakoha täpsusega
- RILE = osakaal (parem – vasak) %

### 3.2.2 Tartu KOV valimisprogrammid 2013

2013. aasta Tartu KOV valimiste nelja partei programmide analüüsi tulemustest võib täheldada suundumusi, mis ühtivad 2009. aasta programmidega. Esiteks oli nendelgi valimistel programmide mahud üpris erinevad, ulatudes IRL-i puhul peaaegu 9 tuhande ja Keskerakonna puhul lausa 53 tuhande tähemärgini. Reformierakonna ja SDE programmid olid 16 ja 20 tuhat tähemärki pikad. Ülesehituselt olid programmid seekord ühtlasemad, kuna ka IRL oli lisanud lubadustele juurde visiooni nendele sobivast Tartust.

Tabelis 5 on kujutatud kodeerimistulemusi, kust on välja jäetud need koodid, mida programmidest ei leitud. Tabelist näeme, et kokku tuvastati 29 erinevat koodi, mis on ühe võrra enam kui 2009. aasta programmides. 13 koodi leidsid kajastamist kõigis programmides. Enim erinevaid koode leidis Keskerakonna programmist ehk 26, ning vähim Reformierakonna omast, kus oli 16 koodi. Valdavalt jäid katmata jällegi ühega

algavad koodid ning enim leitud programmidest viiega algavaid kodeerimisühikuid. Seega on kajastatavate seisukohtade ring jäänud kahtedel valimistel laias laastus samaks.

SDE programmi enim esinenud koodid olid 411 (16,1%), 000 (15,2%), 502 (14,3%) ning 506 (14,3%). Koodi 000 all peituvad nii koodid 000\* kui ka 000\*\*. Neist esimese osakaaluks hindas töö autor 10,7% ning teisel 0,9%, mis teeb kahe peale kokku 11,6%. Kui need kaks koodi välja jätta, oli üks suurima osakaaluga kood 504 (13,4%), mis oli ka 2009. aasta programmis üks enim esinenud koode. Tabelist 6 näeme, et seitsme liigituva koodi alusel on RILE skoor mõnevõrra väiksem kui eelnenud valimistel ehk -27,9. 2009. aasta valimistega võrreldes on tõusnud koodi 606 osakaal (0,7% pealt 3,1% peale). Kõrvutades tabeleid 4 ja 6 võime näha, et kuigi osakaalud on koodidel mõneti muutunud, on SDE programm jäänud oma suunalt siiski selgelt vasakpoolseks.

Reformierakonna programmi suurima osakaaluga koodid olid 502 (18,3%), 411 (17,6%) ja 506 (16,2%). Võrreldes eelmiste KOV valimistega on märgatavalt langenud koodi 504 (18,5% pealt 7% peale) ja tõusnud 411 (8,8% pealt 17,6%) osakaal. Tabelist 6 näeme, et sarnaselt eelnenud KOV valimistele on Reformierakond nendelgi valimistel pigem vasakpoolne. Kaheksa liigituva koodi RILE skooriks tuleb -19, mis on väiksem kui 2009. aastal, kuid endiselt vasakpoolsusele osutav. Võrreldes SDE programmiga on Reformierakonna kõige vasakpoolsem kood 506 ja kõige parempoolsem 606 ehk samad koodid mis SDE-gi. Teistegi koodide puhul jäävad erinevused valdavalt 1-2% piiresse.

IRL-i 2013. aasta programmi suurima osakaaluga koodid on 504 (17,7%), 411 (16,8%) ja 506 (14,2%). Seega on IRL sarnaselt Reformierakonnale ja SDE-le toonitanud enim vasakpoolseid teemasid. Eelnenud KOV valimistega pole vasakpoolsed IRL-i programmis kuigi palju muutunud – osakaalud on jäänud koodide puhul sarnasteks ning ühtlasi on kasutatud suuresti samu koode vähemoluliste eranditega. Küll aga on vähenenud parempoolsete programmide osakaal, mis 2009 oli 10,1%, kuid 2013 5,4%. Sellest muutusest tuleneb, et IRL-i RILE skoor on -31, mis on veelgi vasakpoolsem kui sama aasta SDE programmi oma.

Keskerakonna programm on sisult üpris sarnane 2009 aasta programmiga. Nagu 2013. aasta programmis ka öeldakse, on partei jätnud paljud teemad samaks, kuna eelnenud nelja aasta jooksul olemasolevad probleemid säilisid (Keskerakond 2013). Nii on ka 2013. aasta programmi kõige sagedasemaks koodiks 000 (24,1%). Sellele järgnevad 504

(13,9%) ning 506 (12,8%). Koodi 000 suure osakaalu taga on taas koodid 000\* ja 000\*\*, mille esinemissagedused olid vastavalt 10,8% ja 3,3%. See tähendab, et koodi 000 osakaal ilma nende kaheta oleks 10%. Tabelist 6 näeme, et 14 liigituva koodi peale tuleb Keskerakonna RILE skooriks -20,2, mis on ligilähedane 2009. aasta tulemusele (-19).

**Tabel 5 – Tartu 2013. aasta KOV valimisprogrammide kodeerimistulemused. Kõik programmides tuvastatud koodid**

Kood	SDE 2013		REF 2013		IRL 2013		KESK 2013	
	N	%	N	%	N	%	N	%
101	2	0.9	0	0	1	0.9	1	0.2
201	0	0	0	0	0	0	6	1.3
202	9	4	8	5.6	2	1.8	21	4.6
301	2	0.9	0	0	1	0.9	10	2.2
303	2	0.9	6	4.2	7	6.2	15	3.3
304	0	0	0	0	0	0	1	0.2
305	1	0.4	3	2.1	0	0	12	2.7
401	0	0	2	1.4	0	0	0	0
402	3	1.3	3	2.1	2	1.8	9	2
403	0	0	0	0	0	0	2	0.4
405	0	0	0	0	1	0.9	0	0
408	19	8.5	9	6.3	7	6.2	8	1.8
411	36	16.1	25	17.6	19	16.8	32	7.1
413	0	0	0	0	0	0	1	0.2
414	0	0	0	0	0	0	1	0.2
501	3	1.3	8	5.6	2	1.8	14	3.1
502	32	14.3	26	18.3	10	8.8	34	7.5
503	1	0.4	0	0	5	4.4	10	2.2
504	30	13.4	10	7	20	17.7	63	13.9
506	32	14.3	23	16.2	16	14.2	58	12.8
601	0	0	0	0	1	0.9	1	0.2
603	0	0	0	0	1	0.9	1	0.2
605	0	0	0	0	0	0	4	0.9
606	7	3.1	7	4.9	2	1.8	23	5.1
607	5	2.2	1	0.7	1	0.9	0	0
701	2	0.9	1	0.7	3	2.7	5	1.1
705	2	0.9	0	0	2	1.8	2	0.4
706	2	0.9	1	0.7	3	2.7	9	2
000	34	15.2	9	6.3	7	6.2	109	24.1
Kokku	224		142		113		452	

- Koodide osakaalud on arvutatud ühe komakoha täpsusega

Kokkuvõtvalt võime täheldada, et nendelgi valimistel on erakondade programmid selgelt vasakpoolsusele kalduvad. Programmide vasak-parem skoorid jäävad vahemikku -31 (IRL) kuni -19 (Reformierakond), mis teeb skooride vaheks 12 protsendipunkti, mida on 5,3 punkti vähem kui 2009. aasta programmides. Samuti näeme tabelist, et parempoolsete koodide osakaal on sarnaselt 2009. aasta programmidele väike. Väikse muutusena võime täheldada, et kõige vasakpoolsem programm kuulub seekord IRL-ile

ning kõige vähem vasakpoolne Reformierakonnale. SDE ja Keskerakond jäävad nende vahe peale (vastavalt -27,8 ja -20,2). Seega puudub nendelgi valimistel kooskõla KOV programmide ja parteide manifestide vahel.

Analüüsidest neutraalseid koodi, esineb 2013. aasta programmide puhul sarnane pilt 2009. aastaga. Neutraalseid koodi on programmides 14 ning neist enim esinevad on 411, 502 ning 000, mis mahuvad erakondade suurima osakaaluga koodide sekka. Taoline neutraalsete koodide sagedane kasutus võib olla viide erakondade püüdlustele oma valijaskonda laiendada, kuid samas ka KOV-ide piiratud kohustuste hulga.

**Tabel 6 – Tartu 2013. aasta KOV valimisprogrammide kodeerimistulemused jaotatuna parem-vasakpoolsuse vahel**

SDE 2013		REF 2013		IRL 2013		KESK 2013	
Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem	Vasak	Parem
103 = 0	104 = 0	103 = 0	104 = 0	103 = 0	104 = 0	103 = 0	104 = 0
105 = 0	201 = 0	105 = 0	201 = 0	105 = 0	201 = 0	105 = 0	201 = 1.3
106 = 0	203 = 0	106 = 0	203 = 0	106 = 0	203 = 0	106 = 0	203 = 0
107 = 0	305 = 0.4	107 = 0	305 = 2.1	107 = 0	305 = 0	107 = 0	305 = 2.7
202 = 4.0	401 = 0	202 = 5.6	401 = 1.4	202 = 1.8	401 = 0	202 = 4.6	401 = 0
403 = 0	402 = 1.3	403 = 0	402 = 2.1	403 = 0	402 = 1.8	403 = 0.4	402 = 2.0
404 = 0	407 = 0	404 = 0	407 = 0	404 = 0	407 = 0	404 = 0	407 = 0
406 = 0	414 = 0	406 = 0	414 = 0	406 = 0	414 = 0	406 = 0	414 = 0.2
412 = 0	505 = 0	412 = 0	505 = 0	412 = 0	505 = 0	412 = 0	505 = 0
413 = 0	601 = 0	413 = 0	601 = 0	413 = 0	601 = 0.9	413 = 0.2	601 = 0.2
504 = 13.4	603 = 0	504 = 7	603 = 0	504 = 17.7	603 = 0.9	504 = 13.9	603 = 0.2
506 = 14.3	605 = 0	506 = 16.2	605 = 0	506 = 14.2	605 = 0	506 = 12.8	605 = 1.3
701 = 0.9	606 = 3.1	701 = 0.7	606 = 4.9	701 = 2.7	606 = 1.8	701 = 1.1	606 = 4.9
32.6	4.8	29.5	10.5	36.4	5.4	33	12.8
RILE = -27.8		RILE = -19		RILE = -31.0		RILE = -20.2	

- Koodide osakaalud on arvatud ühe komakoha täpsusega
- RILE = osakaal (parem – vasak) %

### 3.2.3 KOV valimisprogrammide laiahaardelisus

2009. ja 2013. aasta Tartu KOV valimiste programmidest järeldub, et need kõik on vasakpoolsusele kalduvad. Samas ei viita see niivõrd erakondade vasakpoolsusele, vaid nende püüdele saada valijatelt maksimaalne hääletasaak. Oleks ebaloogiline, et erakonnad koostaksid kõik oma programmid vasakpoolsena, kui valijad seda ei ootaks. Seega analüüsides esinevat vasakpoolset kallet, võime põhjendada seda erakondade püüdlusega oma hääletasaaki maksimeerida. See vastab ka peatükis 1.1 sõnastatud definitsioonile, et laiahaardelised valimisprogrammid on sellised, mis rahuldavad



maksimaalselt suure valijaskonna ootusi ega kaldu vasak-parem skaalal poolele, mis kitsendaks partei valijaskonda.

Teiseks tasub tähele panna valimisprogrammide küllaltki väikest RILE skooride erinevust. Kummalgi aastal ei ulatunud kõige vasakpoolsema ja kõige parempoolsema programmi RILE skoori vahe kahekümne protsendipunktini, vaid jäi 12 ja 17,3 vahele. See on küllaltki väike kui võtta arvesse maksimaalset skooride vahet.

Kolmandaks peame KOV programmide puhul pöörama tähelepanu neutraalsetele koodidele ja nende suurele esinemissagedusele. Koodide 411, 502 ja 000 sagedane esinemine võib tuleneda ühelt poolt KOV-ide piiratud ülesannetest, kuid teisalt võib see viidata, et parteid lubavad valijale asju, mille kasulikkust pole võimalik küsitavuse alla seada (nt räämas hoonete kaotamine linnaruumist, kvaliteetsem ühistransport, kaunim linnaruum jne).

Võttes arvesse eelpool nimetatud aspekte, hindab bakalaureusetöö autor KOV programme laiahaardelisteks. Programmid on koostatud sarnast mustrit järgides, mis peaks rahuldama keskmise valija ootused. RILE skooride erinevus on väike ning valijale antavad lubadused ei esinda selgelt parteide maailmavaadet.

#### **4. Hinnang – programmide laiahaardelisus**

Eelmise peatüki kodeerimistulemused annavad mitmeid infokilde, mille põhjal on võimalik anda hinnang, kumb programm on laiahaardelisem. Esiteks tasuks vaadata programmide RILE skooride vahet. Mõlema programmitüübi puhul olid RILE skoorid pigem väikeste erinevustega. 2011. aastal oli Riigikogu valimistel kõige parempoolsema ja vasakpoolsema programmi vahe 16,3 protsendipunkti ning 2007. aastal 36,3, mis teeb Riigikogu programmide haarde aritmeetiliseks keskmiseks 26,3. Sellele vaadatuna ei tundugi RILE skooride erinevus kuigi väike, kuid siinjuures tasub meenutada, et suuresti tuleneb selline vahe Keskerakonna 2007. aasta programmist (RILE skoor oli -29,2). Ülejäänud seitse Riigikogu valimiste programmi jäid vähemikku 7,1 ja -13, mis on mõnevõrra väiksem ulatus.

KOV programmide RILE skooride vahed on aga veelgi väiksemad. 2009. aasta valimistel oli kõige vasakpoolsema ja parempoolsema programmi vahe 17,3 ning 2013. aastal 12 protsendipunkti. Nende aritmeetiliseks keskmiseks tuleb 14,65, mis on väiksem kui Riigikogu programmide puhul. Seega vihjavad vasak-parem skoorid sellele, et KOV valimiste programmid on laiahaardelisemad.

Vaadates veel programmide paigutumist vasak-parempoolsuse vahel, leiame veelgi kinnitust KOV programmide suuremale laiahaardelisusele. Kui Riigikogu valimiste juures on võimalik näha, et Reformierakond (RILE skoorid 7,1 ja 3,2) ja IRL (RILE skoorid 5,8 ja 3,3) on valimisi läbivalt pigem parempoolsed ja SDE (RILE skoorid -9,2 ja -8,2) ning Keskerakond (RILE skoorid -29,2 ja -13) vasakpoolsed, siis KOV valimiste puhul seda teha ei saa. Kõikide parteide programmid on negatiivse RILE skooriga ning ei ole tuvastatav, et ühtede parteide programmid oleks erinevate valimiste puhul jäänud püsivalt ühele või teisele positsioonile. Ühtedel valimistel on mõned erakonnad natuke vasakpoolsemad, järgmistel teised. Seega on tajuda, et parteid koostavad oma programmid vastavalt sellele, millised seisukohad tunduvad nende meelest parajasti katvat keskmise valija ootusi. See võib olla põhjus, miks kõik kaheksa KOV programmi arvestatavalt vasakule paigutusid.

Tulemuste puhul tasub eraldi analüüsida, miks üldiselt parempoolsed Reformierakond ja IRL KOV valimistel ikkagi vasakule poole kalduvad. SDE ja Keskerakonna puhul ei tule üllatusena nende vasakpoolsus, mistõttu nende skooride põhjal oleks raske hinnata, kumb programmitüüp ikkagi laiahaardelisem on. IRL ja Reformierakond seevastu aga

annavad suunise programmitüüpide laiahaardelisuse hindamisel. Küsimusele, miks endised koalitsioonipartnerid vasakule poole kalduvad, võime pakkuda mitut põhjust. Lähtudes Thomas M. Meyer'i ja Markus Wagneri uurimusest, võib erakonna muutumine peavoolu parteiks tuleneda eelmiste valimiste halbadest valimistulemustest (Meyer, Wagner 2013). Samas ei tundu see kehtivat ei IRL-i ega Reformierakonna kohta, kuna 2009. aastal oli tegu Tartu kahe kõige populaarsema parteiga (VVK: Tartu 2009).

Mõneti usutavam on, et erakondade kohalikud nimekirjad ei ole nii sõltuvad partei keskkontorist kui seda on üleriigilised nimekirjad (AgasØster 2001: 77-78). Seetõttu ei pruugi partei agenda peamised seisukohad väljenduda kohalikes programmides nii selgelt kui üleriigiliste valimiste puhul. Teiseks tasub arvestada, et omavalitsused püüavad oma elanikkonda pidevalt kasvatada ning see peegeldub Tartu valimisprogrammides. Elanikkonna kasv on ühtlasi peamine viis, kuidas linna või valla tulubaasi suurendada (Siseministeerium A). Seega on mõisteta, et elanikkonna suurendamise eesmärgil püütakse endale meelitada inimesi naaberomavalitsustest. See omakorda eeldab, et omavalitsused peavad pakkuma võimalikule elanikule teenuseid, mis paneks teda mõtlema mujale kolimisele. Sotsiaalgarantiide laiendamine on üks parimaid mooduseid seda teha ning sellest tulenevalt on mõisteta, miks parempoolsed parteid on võtnud suuna pigem sotsiaalsete teenuste laiendamisele mitte kitsendamisele.

KOV programmide puhul ei saa mööda vaadata neutraalsete koodide suurest osakaalust. Nagu koodid 411 (tehnoloogia ja taristu areng), 502 (kultuuri edendamine) ja 000 (tähtsusetud koodid) näitasid, pälvivad KOV programmides suurt tähelepanu teemad, mida ei saa üheselt nimetada parempoolseks ega vasakpoolseks. Kuigi ka Riigikogu valimisprogrammides on nimetatud koodid sagedased, kajastatakse nende alla liigituvaid teemasid KOV valimisprogrammides ligikaudu kaks korda rohkem (vt lisa 3 ja 4, tabelid 3 ja 5). Mõneti võib see tuleneda kohalike omavalitsuste paratamatult piiratumast ülesannete hulgast. Vaadates Siseministeeriumi kokkuvõtet kohaliku omavalitsuse funktsioonidest, võibki sealt näha, et suur osa omavalitsustele pandud kohustustest on sotsiaalse iseloomuga (Siseministeerium B). Samas tasub meeles pidada, et hariduspoliitikas ja sotsiaalhoolekandes saab ellu viia ka parempoolset poliitikat (nt erakoolide eelistamine munitsipaal-koolidele, linna osaluse vähendamine eakate hoolekandes jne). Seega on parteide kaldumine vasakule valik, mitte vaid omavalitsuste ülesannete eripärast tulenev sundus. Samas on tõenäoline, et teatavat

mõju võivad omavalitsuste ülesanded programmidele siiski omada - kuid see on juba eraldi uurimise teema.

Uurimistulemusi analüüsides tasub arvestada juhtumite valikut. Käesolevas uurimuses oli KOV valimiste analüüsimiseks võetud Tartu linna programmid ning nende najal on tehtud üldistus kõigi KOV programmide kohta. Võimalik, et mõne muu omavalitsuse puhul oleks tulemused erinevad olnud, kuid paraku puudub meil teave teiste programmide kodeerimistulemuste kohta. Seega kuna varem pole ühegi teise omavalitsuse programme sellisel kujul uuritud, peame hinnangut andes rahulduma nende tulemustega, mis meil kasutada on.

Kokkuvõtvalt - kuigi programmide struktuuriline ülesehitus on erinevate valimiste dokumentidel sarnane, erinevad need oma ideoloogiliselt oluliselt. KOV programmid ei pea kinni parteide manifestides sõnastatud ideoloogiatest nõnda rangelt nagu seda teevad parlamendi valimiste programmid. Kodeerimistulemustele toetudes annab käesoleva uurimuse autor töö alguses sõnastatud hüpoteesiga kattuva hinnangu, et KOV programmid on võrreldes Riigikogu valimistega laiahaardelisemad.

## Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö „Eesti erakondade valimisprogrammide laiahaardelisus – Kohalike omavalitsuste volikogude ning Riigikogu valimiste programmide võrdlus“ eesmärk oli uurida, kas parteide kohalike omavalitsuste (KOV) valimiste programmid erinevad parlamendivalimiste programmidest laiahaardelisuse poolest või mitte. Hüpoteesiks seati, et KOV programmid on laiahaardelisemad. Kuni käesoleva töö valmimiseni polnud Eestis ega Euroopas kirjutatud ühtegi uurimust, mis oleks kõrvutanud parlamendi valimiste programme KOV programmidega laiahaardelisuse osas. Sellest tulenevalt võib uurimust pidada uudseks nii Eesti kui ka Euroopa kontekstis.

Uurimisküsimusele vastamiseks analüüsiti vahemikus 2007-2013 koostatud Riigikogu ja Tartu KOV valimisprogramme, mille olid koostanud Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE), Reformierakond, Isamaa- ja Res Publica Liit (IRL) ning Keskerakond. Selleks kasutati sisuanalüüsi, täpsemalt Comparative Manifesto Project'i (CMP) analüüsimeetodit. Kuna senimaani pole seda meetodit KOV programmide uurimisel laialt kasutatud, puudusid enne seda tööd empiirilised andmed 2009. ja 2013. aasta Tartu KOV valimiste kohta. Seetõttu viis autor enne laiahaardelisuse hindamist läbi Tartu KOV valimisprogrammide sisuanalüüsi.

Esimeses peatükis defineeriti töö kesksed terminid, sealhulgas laiahaardelisus. Toetudes akadeemilisele teaduskirjandusele defineeriti laiahaardelisus kui parteide püüdlus laiendada oma valijaskonda maksimaalse hulga, mistõttu koostavad parteid oma valimisprogrammid selliselt, et need samastuks võimalikult paljude valijate ootustega. Definitsiooni kujundamisel jäeti töös arvestamata parteiorganisatsioonilised jms tunnused, kuna need ei olnud uurimisküsimuse püstitust silmas pidades olulised.

Järgnevalt analüüsiti CMP töögrupi Riigikogu valimisprogrammide kodeerimistulemusi ning anti hinnang programmide laiahaardelisusele. Kodeerimistulemuste analüüsimisel selgus, et parteide programmid olid mõõdukalt laiahaardelised. Uuritud programmid erinesid teineteisest üksikute koodide poolest ega vastandunud üksteisele üheski punktis. Peamised erinevused tulenesid sellest, kui palju käsitlesid parteid oma programmides sotsiaalsete garantiide laiendamist. Ühtlasi olid parteide vasak-parem skooride vahed suhteliselt väikesed, mistõttu hinnati Riigikogu programmid mõõdukalt laiahaardelisteks

Empiiriliste andmete analüüsile järgnes Tartu KOV programmide kodeerimistulemuste esitamine ning nende analüüs. Uurimistulemustest järeldus, et kõik programmid kaldusid vasakule poole. Samuti ei erinenud programmide vasak-parem (RILE) skoorid teineteisest kuigi palju. Programmides kajastati vähem teemasid kui parlamendi programmides ning isegi esindatud teemades polnud parteide erinevused suured. Tähelepanu pälvis seegi, et kui Riigikogu programmide puhul oli võimalik eristada, millised parteid kalduvad vasakule või paremale, siis KOV programmide puhul polnud seda võimalik teha. Viimasena vääris äramärkimist, et KOV programmides omasid suurt rolli teemad, mis ei liigitunud vasakule ega paremale.

Lähtuvalt Riigikogu ja KOV valimisprogrammide kodeerimistulemuste analüüsile jõudis töö autor hinnanguni, et KOV valimiste programmid on laiahaardelisemad. Uuritud programmide vasak-parem skoorid olid mõlematel valimistel koondunud ümber kindlate punktide. Riigikogu valimistel jäid parteide RILE skoorid vahemikku 7,1 ja -29,2 (Reformierakond 2007 ja Keskerakond 2007) protsendipunkti, mis teeb koguulatuseks 36,3. Sealjuures tasub arvestada, et kaheksast seitse programmi jäid vahemikku 7,1 kuni -13 (Keskerakond 2011), mis vähendab programmide koguulatust 20,1 protsendipunktini. Küll aga oli Riigikogu valimiste puhul eristatavad vasakpoolsemad (SDE ja Keskerakond) ja parempoolsemad (IRL ja Reformierakond) parteid.

KOV valimisprogrammide puhul olid kõik RILE skoorid negatiivsed ehk kõik programmid olid vasakpoolsed. Programmide RILE skooride ulatus oli 2009. ja 2013. aasta valimisi kokku võttes -19 kuni -36,3 ehk 17,3 protsendipunkti. Seda on mõnevõrra vähem kui Riigikogu programmide puhul. Samas ei saanud KOV programmidest välja lugeda, millised parteid on parempoolsed ja millised vasakpoolsed, sest kõik parteid olid koondunud vasakule poole ning 2013. aastal olid muidu parempoolsena tuntud IRL ja Reformierakond isegi vasakpoolsemad kui SDE ja Keskerakond. Seega oli KOV programmide puhul tajuda tugevat laiahaardelisust.

Tartu programmide analüüsi tulemused näitasid, et KOV valimistel pole võimalik selgelt eristada, millised parteid esindavad ühte või teist maailmavaadet. See viitab, et KOV valimistel konkureerivad omavahel huvigrupid, mitte niivõrd maailmavaated. Politoloogidele on see oluline tähelepanek, kuna see võib mõjutada prognoose võimalike koalitsioonide tekkimise osas. Kui valimistel on konkureerivateks poolteks

ideoloogilised osapooled, siis on tõenäolisem oletada, et omavahel moodustavad koalitsiooni kõige sarnasemate maailmavaadetega parteid. Kui aga konkureerivaid osapooli pole võimalik ideoloogiliselt eristada, hakkavad koalitsiooni moodustamise puhul mängima muud tegurid.

Antud uurimus on üks esimesi katsetusi analüüsida KOV programmide ideoloogilisust. Kuna senimaani pole omavalitsusüksuste valimisprogramme eriti uuritud, tuleb teha veel palju tööd, enne kui saame anda ammendava hinnangu KOV programmide ideoloogilisuse kohta. Esimene võimalus on minna edasi käesoleva uuringuga ning võtta ette veelgi varasemate valimiste programmid ning lisaks mõned omavalitsused, et näha võimalikku muutust ajas ning piirkondades. Teine võimalus on võtta luubi alla CMP koodid ning analüüsida, kas ja milliseid täiendavaid kategooriaid oleks juurde vaja täpsemate uurimistulemuste saavutamiseks. Eraldi võib uurimise alla võtta ka eri omavalitsuste valimisliidud ning uurida nende maailmavaatelisust võrreldes parteidega. Seega uurimispõld on lai ning CMP uurimismeetodi rakendamisvõimalusi mitmeid.

## Kasutatud materjalid

### Analüüsitud parteide programmid

1. Eesti Keskerakonna 2007. aasta Riigikogu valimiste programm
2. Eesti Keskerakonna 2011. aasta Riigikogu valimiste programm
3. Eesti Keskerakonna KOV valimiste Tartu linna programm 2009
4. Eesti Keskerakonna KOV valimiste Tartu linna programm 2013
5. Isamaa ja Res Publica Liidu 2007. aasta Riigikogu valimiste programm
6. Isamaa ja Res Publica Liidu 2011. aasta Riigikogu valimiste programm
7. Isamaa- ja Res Publica Liitu KOV valimiste Tartu linna programm 2009
8. Isamaa- ja Res Publica Liitu KOV valimiste Tartu linna programm 2013
9. Reformierakonna 2007. aasta Riigikogu valimiste programm
10. Reformierakonna 2011. aasta Riigikogu valimiste programm
11. Reformierakonna KOV valimiste Tartu linna programm 2009
12. Reformierakonna KOV valimiste Tartu linna programm 2013
13. Sotsiaaldemokraatlikku Erakonna 2007. aasta Riigikogu valimiste programm
14. Sotsiaaldemokraatlikku Erakonna 2011. aasta Riigikogu valimiste programm
15. Sotsiaaldemokraatlikku Erakonna KOV valimiste Tartu linna programm 2009
16. Sotsiaaldemokraatlikku Erakonna KOV valimiste Tartu linna programm 2013

### Muud materjalid

17. AgasØster, Bodil 2001. *A Framework for analysing party policy emphases in Scotland*. Kogumikus: *Estimating the Policy Position of Political Actors* 2001 by Michael Laver. Routledge: London
18. Auvinen, Ari-Matti 2012. *Social Media – The New Power of Political Influence*. Centre for European Studies: Brussels
19. Brunsbach, Sandra; John, Stefanie; Werner, Annika 2012. *The Supply Side of Second-Order Elections: Comparing German National and European Election Manifestos*, German Politics, 21:1, 91-115
20. Canovan, Margaret 2005. *The People*. Cambridge: Polity Press
21. Eesti Keskerakonna põhikiri URL: <http://keskerakond.ee/erakond/pohikiri> (Viimati külastatud 30.04.2014)
22. Fukuyama, Francis 1992. *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press
23. Gunther, Richard; Diamond, Larry 2003. *Species of Political Parties: A New Typology*, Party Politics, 9: 2, 167-199
24. Helme, Martin. 21.02.2007. *Martin Helme: Vasakpoolsed parempoolsed*. [www.Delfi.ee](http://www.Delfi.ee). URL: <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/martin-helme-vasakpoolsed-parempoolsed.d?id=15135932> (Viimati külastatud 29.04.2014)



25. Hutchinson, Darren Lenard 2009. *Sexual Politics and Social Change*, Connecticut Law Review, 41: 5, 1523-1547
26. Jahn, Detlef 2011. *Conceptualizing Left and Right in comparative politics: Towards a deductive approach*. Party Politics 17(6), 745-765
27. Kalev, Leif; Toots, Anu 2011. *Poliitika ja valitsemise alused*. Tallinn: Riigiteaduste instituut ja Tallinna Ülikool
28. Krouwel, Andre 2003. *Otto Kirchheimer and the Catch-All Party*, West European Politics, 26: 2, 23 — 40
29. Kuul, Marek 07.03.2014. *Ergma: vasakpööret ära hoida lubanud Kallas võtaks sotsidega suuna vasakule*. ERR Uudised. URL: <http://uudised.err.ee/v/eesti/47b1d422-e70d-4d53-8d0c-0411d26d74a3> (Viimati külastatud 29.04.2014)
30. Manifesto Project Database, *Estonia*, Comparative Manifesto Project, URL: <https://manifesto-project.wzb.eu/countries/Estonia> (Viimati külastatud 30.04.2014)
31. Manifesto Project Database, *Party Positions*, Comparative Manifesto Project, URL: <https://manifesto-project.wzb.eu/countries> (Viimati külastatud 30.04.2014)
32. Meyer, Thomas M; Wagner, Markus (2013) *Mainstream or Niche? Vote-Seeking Incentives and the Programmatic Strategies of Political Parties*, Comparative Political Studies, 46: 10, 1246-1272
33. Reformierakonna programm. URL: [http://www.reform.ee/sites/default/files/uploads/Reformierakonna\\_programm.pdf](http://www.reform.ee/sites/default/files/uploads/Reformierakonna_programm.pdf) (Viimati külastatud: 22.04.2014)
34. Siseministeerium A. *Eelarve tulud ja kulud*. URL: <https://www.siseministeerium.ee/30037/> (Viimati külastatud 07.05.2014)
35. Siseministeerium B. *Kohaliku omavalitsuse funktsioonid*. URL: <https://www.siseministeerium.ee/5979/> (Viimati külastatud 01.05.2014)
36. Sotsiaaldemokraatlik manifest URL: <http://www.sotsdem.ee/maailmavaade/sotsiaaldemokraatlik-manifest/> (Viimati külastatud 30.04.2014)
37. The Macro Data Guide, *Manifesto Project Database*, Norwegian Social Science Data Services, URL: <http://www.nsd.uib.no/macrodatabguide/set.html?id=62&sub=1> (Viimati külastatud 13.05.2014)
38. Toomla, Rein 2011. *Eesti erakonnad 2000-2010*. Tartu Ülikooli Kirjastus: Tartu

39. Vabariigi Valimiskomisjon (VVK) 2009. *Tartu linn 2009*.  
[http://www.vvk.ee/varasemad/kov09/detailed\\_0795.html](http://www.vvk.ee/varasemad/kov09/detailed_0795.html) (Viimati külastatud 09.05.2014)
40. Vabariigi Valimiskomisjon (VVK) 2011. *Riigikogu valimised 6. märts 2011 kogumik*. URL: <http://www.vvk.ee/riigikogu-valimised-2011/statistika-2011/> (Viimati külastatud 29.04.2014)
41. Vabariigi Valimiskomisjon (VVK) 2013. *Kohalikud valimised 2013: üldinfo*.  
<http://info.kov2013.vvk.ee/uldinfo/> (Viimati külastatud 29.04.2014)
42. Veskioja, Risto. 07.04.2012. *Kadri Simson: Eesti Parempoolne valitsus kardab maksutõusu kui tuld*. www.Delfi.ee. URL:  
<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/kadri-simson-eesti-parempoolne-valitsus-kardab-maksutõusu-kui-tuld.d?id=64205201> (Viimati külastatud 29.04.2014)
43. Volkens, Andrea etc 2013. *Mapping Policy Preferences From Texts: Statistical Solutions for Manifesto Analysts*. Oxford Scholarship Online: Oxford
44. Werner, Annika; Lacewell, Onawa; Volkens, Andrea 2011. *Manifesto Coding Instructions (4th fully revised edition)*. URL: [https://manifesto-project.wzb.eu/information/documents?name=handbook\\_v4](https://manifesto-project.wzb.eu/information/documents?name=handbook_v4) (Viimati külastatud: 23.02.2014)
45. White, Jonathan 2010. *Left, Right and Beyond: the Pragmatics of Political Mapping*, LEQS Paper , 24/2010
46. Wolinetz, Steven B 2003. *Beyond the Catch-All Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies*, teoses: Gunther, Richard; Montero, Jose Ramon; Linz, Juan J 2003. *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*. Oxford Scholarship online: Oxford, 136-165

## LISA 1 – CMP koodid

*Table 1: 56 Standard Policy Preferences in Seven Policy Domains*

### **Domain 1: External Relations**

- 101 Foreign Special Relationships: Positive
- 102 Foreign Special Relationships: Negative
- 103 Anti-Imperialism: Positive
- 104 Military: Positive
- 105 Military: Negative
- 106 Peace: Positive
- 107 Internationalism: Positive
- 108 European Integration: Positive
- 109 Internationalism: Negative
- 110 European Integration: Negative

### **Domain 2: Freedom and Democracy**

- 201 Freedom and Human Rights: Positive
- 202 Democracy: Positive
- 203 Constitutionalism: Positive
- 204 Constitutionalism: Negative

### **Domain 3: Political System**

- 301 Decentralisation: Positive
- 302 Centralisation: Positive
- 303 Governmental and Administrative Efficiency: Positive
- 304 Political Corruption: Negative
- 305 Political Authority: Positive

### **Domain 4: Economy**

- 401 Free Enterprise: Positive
- 402 Incentives: Positive
- 403 Market Regulation: Positive
- 404 Economic Planning: Positive
- 405 Corporatism: Positive
- 406 Protectionism: Positive
- 407 Protectionism: Negative
- 408 Economic Goals
- 409 Keynesian Demand Management: Positive
- 410 Economic Growth

- 411 Technology and Infrastructure: Positive
- 412 Controlled Economy: Positive
- 413 Nationalisation: Positive
- 414 Economic Orthodoxy: Positive
- 415 Marxist Analysis: Positive
- 416 Anti-Growth Economy: Positive

### **Domain 5: Welfare and Quality of Life**

- 501 Environmental Protection: Positive
- 502 Culture: Positive
- 503 Equality: Positive
- 504 Welfare State Expansion
- 505 Welfare State Limitation
- 506 Education Expansion
- 507 Education Limitation

### **Domain 6: Fabric of Society**

- 601 National Way of Life: Positive
- 602 National Way of Life: Negative
- 603 Traditional Morality: Positive
- 604 Traditional Morality: Negative
- 605 Law and Order: Positive
- 606 Civic Mindedness: Positive
- 607 Multiculturalism: Positive
- 608 Multiculturalism: Negative

### **Domain 7: Social Groups**

- 701 Labour Groups: Positive
- 702 Labour Groups: Negative
- 703 Agriculture: Positive
- 704 Middle Class and Professional Groups: Positive
- 705 Minority Groups: Positive
- 706 Non-Economic Demographic Groups: Positive

000 No meaningful category applies

## LISA 2 – CMP koodide jaotus vasak- ja parempoolsuse vahel

Table 1

The components of the CMP left-right scale

Left categories	Right categories
103 Anti-imperialism	104 Military: positive
105 Military: negative	201 Freedom and human rights
106 Peace	203 Constitutionalism: positive
107 Internationalism: positive	305 Political authority
202 Democracy	401 Free enterprise
403 Market regulation	402 Incentives
404 Economic planning	407 Protectionism: negative
406 Protectionism: positive	414 Economic orthodoxy
412 Controlled economy	505 Welfare state limitation
413 Nationalisation	601 National way of life: positive
504 Welfare state expansion	603 Traditional morality: positive
506 Education expansion	605 Law and order
701 Labour groups: positive	606 Social harmony

Source: Budge et al. (2001), Mapping Policy Preferences, Appendix III. Left-right score = proportion (right – left)  $\times$  100.

### LISA 3 - Manifesto Project andmebaasi tulemused, Eesti 2007

Kood	SDE 2007		REF 2007		IRL 2007		KESK 2007	
	N	%	N	%	N	%	N	%
101	1	0.1	2	0.3	3	0.5	0	0
102	0	0	0	0	2	0.4	0	0
103	0	0	0	0	0	0	0	0
104	19	2.7	34	5.9	35	6.2	8	2
105	0	0	0	0	0	0	0	0
106	2	0.3	0	0	1	0.2	0	0
107	9	1.3	20	3.5	10	1.8	5	1.3
108	20	2.8	24	4.2	31	5.5	5	1.3
109	0	0	0	0	0	0	0	0
110	0	0	2	0.3	0	0	0	0
201	2	0.3	5	0.9	12	2.1	0	0
202	20	2.8	4	0.7	13	2.3	6	1.5
203	0	0	0	0	0	0	0	0
204	0	0	0	0	0	0	0	0
301	15	2.1	1	0.2	4	0.7	15	3.8
302	0	0	0	0	0	0	0	0
303	12	1.7	37	6.4	18	3.2	1	0.3
304	1	0.1	0	0	6	1.1	0	0
305	2	0.3	3	0.5	0	0	2	0.5
401	0	0	12	2.1	10	1.8	0	0
402	23	3.2	18	3.1	6	1.1	12	3.1
403	4	0.6	1	0.2	6	1.1	8	2
404	6	0.8	1	0.2	0	0	1	0.3
405	0	0	0	0	0	0	0	0
406	0	0	0	0	0	0	0	0
407	0	0	0	0	0	0	0	0
408	28	3.9	15	2.6	26	4.6	11	2.8
409	0	0	0	0	0	0	0	0
410	11	1.5	17	3	10	1.8	1	0.3
411	59	8.3	37	6.4	24	4.2	33	8.4
412	7	1	0	0	0	0	0	0
413	3	0.4	0	0	1	0.2	3	0.8
414	2	0.3	0	0	2	0.4	0	0
415	0	0	0	0	0	0	0	0
416	5	0.7	0	0	0	0	2	0.5
501	35	4.9	31	5.4	15	2.6	14	3.6
502	74	10.3	42	7.3	18	3.2	35	9
503	31	4.3	4	0.7	12	2.1	12	3.1
504	99	13.8	61	10.6	53	9.3	91	23.3
505	0	0	0	0	0	0	0	0
506	40	5.6	48	8.4	61	10.7	40	10.2
507	0	0	0	0	0	0	0	0
601	34	4.8	64	11.1	57	10	2	0.5
602	0	0	0	0	0	0	0	0
603	0	0	0	0	14	2.5	1	0.3
604	0	0	0	0	0	0	0	0

	SDE 2007		REF 2007		IRL 2007		KESK 2007	
Kood	N	%	N	%	N	%	N	%
605	38	5.3	37	6.4	28	4.9	33	8.4
606	25	3.5	9	1.6	17	3	3	0.8
607	11	1.5	9	1.6	5	0.9	4	1
608	14	2	16	2.8	7	1.2	2	0.5
701	21	2.9	6	1	3	0.5	21	5.4
702	0	0	0	0	0	0	0	0
703	19	2.7	2	0.3	21	3.7	7	1.8
704	3	0.4	0	0	13	2.3	9	2.3
705	3	0.4	3	0.5	0	0	0	0
706	14	2	4	0.7	0	0	4	1
000	3	0.4	5	0.9	24	4.2	0	0
Kokku	715	100	574	99.8	568	100.3	391	100.1

## LISA 4 - Manifesto Project andmebaasi tulemused, Eesti 2011

	SDE 2011		REF 2011		IRL 2011		KESK 2011	
Kood	N	%	N	%	N	%	N	%
101	3	0.5	0	0	3	0.7	1	0.2
102	0	0	0	0	0	0	0	0
103	0	0	0	0	0	0	0	0
104	25	4	77	7.8	15	3.3	13	2.9
105	0	0	0	0	0	0	0	0
106	1	0.2	0	0	0	0	0	0
107	8	1.3	26	2.7	11	2.4	3	0.7
108	8	1.3	7	0.7	4	0.9	6	1.3
109	0	0	0	0	0	0	0	0
110	0	0	0	0	0	0	0	0
201	8	1.3	15	1.5	7	1.5	2	0.4
202	25	4	19	1.9	1	0.2	9	2
203	2	0.3	2	0.2	0	0	0	0
204	0	0	0	0	0	0	0	0
301	22	3.6	7	0.7	5	1.1	15	3.4
302	0	0	0	0	0	0	0	0
303	13	2.1	51	5.2	3	0.7	5	1.1
304	0	0	1	0.1	4	0.9	0	0
305	17	2.7	3	0.3	4	0.9	11	2.5
401	0	0	15	1.5	2	0.4	1	0.2
402	34	5.5	15	1.5	28	6.1	15	3.4
403	4	0.6	6	0.6	7	1.5	5	1.1
404	4	0.6	1	0.1	0	0	0	0
405	0	0	0	0	0	0	0	0
406	0	0	0	0	0	0	0	0
407	0	0	0	0	1	0.2	0	0
408	33	5.3	37	3.8	26	5.6	18	4
409	0	0	0	0	0	0	0	0
410	11	1.8	26	2.7	15	3.3	11	2.5
411	25	4	102	10.4	29	6.3	16	3.6
412	4	0.6	2	0.2	3	0.7	4	0.9
413	2	0.3	1	0.1	0	0	2	0.4
414	1	0.2	6	0.6	6	1.3	1	0.2
415	0	0	0	0	0	0	0	0
416	1	0.2	0	0	0	0	1	0.2
501	37	6	48	4.9	20	4.3	14	3.1
502	49	7.9	106	10.8	20	4.3	25	5.6
503	32	5.2	10	1	4	0.9	24	5.4
504	68	11	85	8.7	69	15	73	16.3
505	0	0	0	0	0	0	0	0
506	52	8.4	98	10	38	8.2	39	8.7

	SDE 2011		REF 2011		IRL 2011		KESK 2011	
Kood	N	%	N	%	N	%	N	%
507	0	0	0	0	0	0	0	0
601	10	1.6	41	4.2	26	5.6	21	4.7
602	0	0	0	0	0	0	0	0
603	0	0	6	0.6	24	5.2	3	0.7
604	0	0	0	0	0	0	0	0
605	27	4.4	80	8.2	33	7.2	24	5.4
606	5	0.8	22	2.2	11	2.4	19	4.3
607	18	2.9	23	2.3	0	0	5	1.1
608	10	1.6	13	1.3	1	0.2	2	0.4
701	12	1.9	13	1.3	13	2.8	33	7.4
702	0	0	0	0	0	0	0	0
703	28	4.5	8	0.8	14	3	11	2.5
704	0	0	1	0.1	0	0	3	0.7
705	3	0.5	3	0.3	0	0	0	0
706	8	1.3	4	0.4	6	1.3	8	1.8
000	9	1.5	1	0.1	8	1.7	4	0.9
Kokku	619		981		461		447	



## LISA 5 – Võimalikud täiendavad koodid

*KATEGOORIAD RAKENDUVAD VAID SIIS, KUID OLEMASOLEVAD KATEGOORIAD LAHENDUST EI PAKU*

**000\*:** **LINNAPLANEERING JA –MAJANDUS** – Linnaplaneeringut puudutavad küsimused. Samuti linna majandamist edendavate lahenduste rakendamine. Ei hõlma kultuurirajatiste ja haridusasutuste ehitust. Võib puudutada inimsõbralikku elukeskkonda. Võimalikud käsitlused:

- Linnaosade planeerimine
- Uute kortermajade planeerimine
- Linnapildi rikastamine täiendavate kujunduselementidega (purskkaevud, pargipingid jms)
- Linnamiljöö planeerimine
- Linnamajanduse küsimused

*Ei võta enda peale transpordiga (ühistransport ja rattaliiklus) ja tehnoloogiaga seotud taristu punkte. Nende jaoks kood 411*

**000\*\*:** **KOOSTÖÖ NAABEROMAAVALITSUSTEGA** – hõlmab enda alla naaberomavalitsustega koostööd puudutavad punktid. Võimalikud juhud, kuid eelistada seda koodi:

- Omavalitsuste liitumine/lahutamine
- Ühise taristu väljaarendamine
- Omavalitsustega ühiste projektide koostamine
- Regiooni kui terviku majanduselu arendamine
- Omavalitsuse kujunemine piirkondlikuks keskuseks

## LISA 6 – Koodide 000\* ja 000\*\* esinemine KOV programmides

	SDE 2009		REF 2009		IRL 2009		KESK 2009	
Kood	N	%	N	%	N	%	N	%
000*	4	2.9	7	2.9	11	7	30	10.5
000**	0	0	0	0	0	0	12	4.2
Kokku	4	2.9	7	2.9	11	7	42	14.7
	SDE 2013		REF 2013		IRL 2013		KESK 2013	
Kood	N	%	N	%	N	%	N	%
000*	24	10.7	3	2.1	6	5.3	49	10.8
000**	2	0.9	0	0	0	0	15	3.3
Kokku	26	11.6	3	2.1	6	5.3	64	14.1

## Summary

This dissertation on “Catch-all mentality in Estonian political manifestos – Comparison of political manifestos for local government and general elections“, sets out to explore whether local government (LG) election political manifestos differ from the ones drawn up by political parties for general elections in terms of their catch-all appeal. The hypotheses of this dissertation is that LG election political manifestos are more designed in the spirit of catch-all mentality. Up until the completion of this dissertation, there has been no similar research into LG election political manifestos in terms of their catch-all appeal. As a result this research can be considered novel in both Estonia and Europe.

In order to answer the research question, general election and Tartu LG election political manifestos were analysed. These political manifestos were by the Social Democratic Party (SDE), Reform Party, Pro Patria and Res Publica Union (IRL) and the Centre Party. Comparative Manifesto Project (CMP) method of analysis was used in order to analyse the content of the manifestos. Because this method has been largely discarded in analysing LG election political manifestos, there was no empirical data for 2009 and 2013 Tartu LG elections. Because of that, the author conducted a content analysis on Tartu LG election political manifestos, before he could move to evaluate their catch-all mentality.

First chapter defines the central terminology of the work, including the catch-all mentality. Based on academic literature, the catch-all mentality is defined as the parties’ aspiration to maximise their electorate. For this reason their manifestos are drawn up so that they would fulfill the expectations of as many voters as possible. In creating this definition, no party organisational or other such features were taken into account because they were irrelevant to the research question.

Next, the encoded results of political manifestos by the CMP workgroup for general elections were analysed. This analysis showed that political manifestos were moderately “catch-all”. The manifestos differed in few codes and did not clash in any. The main differences were created by the extent in which the manifestos considered social guarantees. The right-left scores of the manifestos were also relatively small. As a result the general election political manifestos were found to be moderately “catch-all”.

After analysing empirical data, Tartu LG election political manifestos' encoded results were laid out and analysed. The research concluded that all manifestos leaned towards the left. Also, the right-left (RILE) scores did not differ significantly. The manifestos covered less topics than general election manifestos and even in those, differences between parties were not significant. It is also worth noting that while general election manifestos were clearly divided on the right-left axis, the LG manifestos were not. Lastly it was mentioned that the LG manifestos were heavy with topics that could not be considered either right or left.

Drawing on encoded results from the general election and LG election political manifestos, this dissertation concludes that the LG election political manifestos are more driven by the catch-all mentality. In all the considered manifestos, the right-left scores were clustered around certain points. In the general elections the RILE scores stay between 7.1 and -29.2 (Reform Party 2007 and Centre Party 2007) percent, which makes 36.3 the maximum differentiation. It should also be considered that eighth of the seven programs stayed between 7.1 and -13 (Centre Party 2011), that would bring the maximum spread down to 20.1 percent. However, it was possible to differentiate between the left (SDE and Centre Party) and the right (IRL and Reform Party).

With the LG election data, all RILE scores were negative, which means all the manifestos were left-wing. The spread of RILE scores at the 2009 and 2013 elections were between -19 and -36.3, which makes the difference 17.3 percentage points. That is somewhat less than with general elections. At the same time it was not possible to determine which parties were right-wing and which ones were left-wing. In 2013, IRL and Reform Party, who normally lean towards right-wing, were even more left oriented than the usually left-wing SDE and Centre Party. This comes to show that 2013 LG election political manifestos were strongly driven by the catch-all mentality.

In analysing Tartu LG election manifestos, it is difficult to determine if parties have different worldviews. This points to the fact that in LG elections there is competition between different interest groups and not worldviews. For political scientists this is an important observation, because it can influence predictions on possible coalitions. If ideology becomes the main factor, it is more likely that parties with similar world views will form coalitions. If ideology of competing parties cannot be determined, other factors will come into play in forming coalitions.

This research project is one of the first that attempts to analyse ideology in LG election political manifestos. Because there has been little research in this field, there has to be a substantial amount of work done before an exhaustive evaluation of the LG election political manifestos can be made. The first way to do this would be to continue with this research topic, bring in more data from earlier elections and more constituencies. Another possibility would be to scrutinise the CMP codes and analyse if there should be more categories for achieving more accurate results. There could be an independent research on electoral alliances and how their worldviews differ from those of the parties. The conclusion is that there is a wide field of research to be explored and the CMP method has several applications.